

Duurzaam Sparen en Beleggen in Nederland 2011:

Ontwikkelingen in omvang en groei van
duurzaam sparen en beleggen door particulieren

Pieterstraat 11
3512 JT Utrecht
T +31 (0) 30 234 00 31
info@vbdo.nl
www.vbdo.nl

Duurzaam Sparen en Beleggen in Nederland 2011:

Ontwikkelingen in omvang en groei van duurzaam sparen en beleggen door particulieren

Onderzoek door VBDO
(Vereniging van Beleggers voor Duurzame Ontwikkeling)

VBDO: Rudy Verstappen, MSc

In samenwerking met Hoofdsponsor

ASN bank

en sponsor

ABN AMRO

17 april 2012

Voorwoord ASN

Meten is weten: een oude wijsheid die nog steeds geldt. En ons in staat stelt gefundeerde beslissingen te nemen. Dit onderzoek laat wederom zien dat duurzaam beleggen en sparen in de lift zit, ondanks de maatregel van het huidige kabinet om het fiscale voordeel af te bouwen. Een duidelijk signaal dat duurzaam sparen en beleggen nog steeds aan populariteit wint in Nederland.

Duurzaamheid betekent veel voor de toekomst van de Nederlandse economie. Het bespaart kosten en versterkt de economie op lange termijn. Duurzaamheid verdient daarom een centrale plek in ieders ambitie om de economie in Nederland en elders schoon, eerlijk en gezond te maken.

Begin januari presenteerde MVO Nederland een trendrapport over maatschappelijk verantwoord ondernemen (MVO) in het MKB. Ondernemend Nederland ziet duurzaamheid en MVO niet meer als kostenpost. Sterker nog, ze zien het steeds meer als een mogelijkheid om kosten te besparen op korte termijn, omzet te vergroten op langere termijn en hun concurrentievermogen te vergroten. Het zorgt voor innovatie en sluit aan bij de verwachtingen van de consument.

Als u zich de wereld van 2050 voor ogen haalt, hoe wilt u dan dat die eruit ziet? De ASN Bank kiest ervoor een wereld te bevorderen waar in economie en ecologie in evenwicht zijn. Waarin mensenrechten worden gerespecteerd. Met een goede gezondheidszorg, prettige woningen en goed onderwijs voor iedereen. We werken daarbij samen met een groeiend aantal bedrijven en organisatie die de waarde van duurzaamheid omarmen.

Op weg naar de duurzame wereld in 2050, moeten we nú keuzes maken: wel investeren in sectoren die bijdragen aan de duurzame wereld in 2050, en niet in sectoren die dan zijn verdwenen. Die keuzes maken we samen met onze klanten. Via social media, crowdsourcing en bijeenkomsten betrekken we klanten, deskundigen, duurzame partners en belanghebbenden bij de invulling van ons beleid. In 2011 deden we dat bij de mensenrechten, in 2012 doen we dat bij het klimaatbeleid van de ASN Bank.

Jeroen Jansen
Directeur ASN Bank

ASN BANK
VOOR DE WERELD VAN MORGEN

Voorwoord ABN AMRO

Duurzaam sparen en beleggen heeft in de afgelopen decennia steeds meer aandacht gekregen van particuliere beleggers. Ook institutionele beleggers besteden in toenemende mate aandacht aan dit onderwerp. Zij gebruiken verschillende technieken om met hun beleggingsportefeuilles een bijdrage te leveren aan het versterken van de maatschappelijke structuur en het beschermen van het milieu. Dit varieert van het uitsluiten van posities in bepaalde bedrijven of overheden tot stemmen op aandeelhoudersvergaderingen of beleggingen, waarbij het sociale en ecologische doel prevaleert boven het financiële rendement.

Een consequentie van de groeiende belangstelling voor duurzaam beleggen is dat steeds meer duurzame elementen zijn terug te vinden in de 'traditionele' beleggingsproducten en -adviesing. Steeds meer beleggers willen op één of andere manier een bijdrage leveren aan een betere wereld. Dat betekent dat in de (nabije?) toekomst het scherpe onderscheid tussen duurzaam sparen en beleggen en niet-duurzaam sparen en beleggen zal vervagen. Dat dan met een veel groter vermogen wordt nagedacht over people, planet en profit is het goede nieuws. Ook beleggers zijn hierbij goed af: duurzame ondernemingen lijken gemiddeld gesproken een betere risico-rendementsverhouding op te leveren dan minder duurzame bedrijven!

ABN AMRO heeft een lange traditie in beleggingsdienstverlening. Wij zijn overtuigd van de noodzaak en mogelijkheden om meer duurzaam te beleggen. Vandaar dat wij met veel energie werken aan een steeds duurzamer beleggingsaanbod dat past bij de maatschappelijke trend.

Richard Kooloos

Hoofd Duurzame Ontwikkeling ABN AMRO

Voorwoord VBDO

Voor u ligt het 12^e onderzoek naar de grootte van de retailmarkt voor Duurzame spaar- en beleggingsproducten in Nederland.

Om een duurzame en rechtvaardige samenleving te scheppen voor ons en onze kinderen is het van groot belang dat we ons geld inzetten op die bedrijven, landen en projecten die oplossingen vinden voor de problemen waarmee we worden geconfronteerd: een sterk groeiende wereldbevolking, grondstoffenschaarste, energietekort, gebrek aan schoon water, toenemende ongelijkheid, sociale spanningen en een klimaatcrisis. Institutionele beleggers hebben allang ontdekt dat duurzaam beleggen leidt tot een vergelijkbaar of hoger rendement en/of een lager risico. De particuliere belegger schijnt dat nog niet te beseffen, want ze blijft ver achter bij de professionele beleggers. De overheid helpt niet bepaald mee met het terugdraaien van de fiscale stimuleringsmaatregelen voor duurzaam sparen en beleggen, waardoor onder andere de tuinbouwsector minder toegang heeft tot goedkoop kapitaal. Tenslotte is een andere belangrijke reden om duurzaam en verantwoord te beleggen het bijdragen aan een stabielere financieel systeem dat meer op lange termijn rendement is gericht.

Dit onderzoek toont aan dat er een tweedeling in de markt is opgetreden. Enerzijds groeit de markt voor (niet fiscaal vrijgestelde) duurzame spaar en beleggingsproducten flink door, wat een gunstige ontwikkeling is. Daarentegen krimpt de markt voor fiscaal vrijgestelde duurzame producten. Door deze twee tegengestelde bewegingen is de groei van de totale duurzaam sparen- en beleggenmarkt beperkt. Ook het marktaandeel groeit niet noemenswaardig. Opvallend is dat de duurzame spaarmarkt minder hard stijgt dan de totale markt voor sparen en de duurzame beleggingsmarkt minder hard daalt dan de totale markt voor beleggen. Momenteel toont de duurzame markt zich dus stabielere dan de totale markt.

Als Vereniging voor Beleggers voor Duurzame Ontwikkeling is het onze missie om de kapitaalmarkt te verduurzamen. De particuliere belegger speelt daarin een rol, omdat deze altijd wel aan het begin of einde van een keten staat. Onderzoek heeft geleerd dat een van de belangrijkste redenen om niet duurzaam te handelen het gebrek aan kennis en bewustwording van duurzaam beleggen is. Daarom zal de VBDO, samen met een aantal deelnemende banken, over enkele maanden een site lanceren die een overzicht geeft van de op de Nederlandse markt aanwezige duurzame financiële producten en diensten, aangevuld met uitleg over het begrip duurzaamheid. Hiermee willen we het de particuliere belegger mogelijk maken een bewuste keuze te maken voor duurzaamheid, en daardoor mee te bouwen aan een duurzame samenleving. We hopen op een flinke stijging van het marktaandeel duurzaam sparen en beleggen in 2013!

Giuseppe van der Helm
Directeur VBDO

Samenvatting

Jaarlijks onderzoekt de Vereniging van Beleggers voor Duurzame Ontwikkeling (VBDO) de samenstelling en grootte van de Nederlandse, particuliere markt voor duurzaam sparen en beleggen. Dit jaar is de twaalfde keer dat dit onderzoek is gedaan. Dit onderzoek is gefinancierd door hoofdsponsor ASN Bank en medesponsor ABN AMRO.

We zien in 2011 een sterke groei in de niet fiscaal vrijgestelde, duurzame spaar- en beleggingsproducten en sterke daling in de fiscaal vrijgestelde producten. Het marktaandeel van de duurzame spaar- en beleggingsproducten is nagenoeg gelijk gebleven.

Bewegingen in de markt

Er zijn in 2011 twee tegengestelde bewegingen waar te nemen in de markt voor duurzame spaar- en beleggingsproducten. Allereerst stijgen de niet fiscaal vrijgestelde varianten met 11,3%. Dat wordt veroorzaakt door enerzijds een stijging van 13,0% van de duurzame spaarproducten en anderzijds een groei van 3,5% in de duurzame beleggingsproducten.

De fiscaal vrijgestelde duurzame spaar- en beleggingsmarkt daarentegen laat een krimp zien van 14,7%. Dat komt door een daling van 15,8% in de fiscaal vrijgestelde duurzame spaarproducten en een daling van 11,4% in de fiscaal vrijgestelde duurzame beleggingsproducten. Dat is vooral te verklaren uit het feit dat de overheid in 2010 heeft besloten de fiscale regeling gefaseerd af te bouwen.

Markt duurzaam sparen en beleggen blijft groeien

De duurzame spaar- en beleggingsmarkt groeit met 0,9% tot een omvang van €18,2 miljard. Daarmee blijft het marktaandeel nagenoeg gelijk met voorgaand jaar, namelijk op 4,6% van de totale markt. De duurzame spaarmarkt is met 2,1% gegroeid tot €14,6 miljard en de duurzame beleggingsmarkt gekrompen met 3,7% tot €3,6 miljard.

Opmerkelijk in deze bewegingen is dat de duurzame producten minder hard met de markt meebewegen dan de reguliere spaar- en beleggingsproducten. Daaruit zou men kunnen opmaken dat de markt voor duurzame financiële producten zich momenteel stabiel toont dan de reguliere markt.

De duurzame spaarmarkt stijgt met 2,1% minder harder dan de totale spaarmarkt (regulier en duurzaam gecombineerd). Die groeit namelijk met 5,3%. Tegelijkertijd krimpt de duurzame beleggingsmarkt met 3,7% minder hard dan de totale beleggingsmarkt. Die krimpt in 2011 met maar liefst 15,1%. In totaal stijgt de duurzaam sparen- en beleggenmarkt harder dan de totale spaar- en beleggenmarkt. Die bleef in 2011 ongeveer gelijk.

Verantwoord beleggen

Naast het duurzaam beleggen is er ook een nieuwe trend waar te nemen in de markt. Vrijwel alle Nederlandse banken toetsen hun beleggingsproducten inmiddels aan criteria voor wat men noemt 'verantwoord beleggen'. De VBDO ziet dit als een positieve ontwikkeling. Door het 'verantwoord beleggen' worden bedrijven die producten maken of productiewijzen hanteren die maatschappelijk onaanvaardbaar geacht worden uitgesloten van investeringen. De criteria voor verantwoord beleggen zijn weliswaar veel milder dan die van duurzaam beleggen. Maar het voordeel van deze trend is dat in een groot deel van de beleggingsmarkt nu toetsing plaatsvindt op maatschappelijke criteria.

Uitdagingen en kansen

De uitdaging voor de komende jaren is om duurzaam sparen en beleggen mainstream te maken. Daar zijn we met een marktaandeel van nauwelijks 5% nog lang niet. De VBDO wil zich de komende jaren meer toeleggen op het mobiliseren van de particuliere belegger. De vereniging ziet daar nog veel groeikansen voor het duurzame sparen en beleggen.

Executive Summary

The Association of Investors for Sustainable Development (VBDO) researches the composition and size of the Dutch retail market for sustainable savings and investments on an annual basis. This year's edition is the twelfth time this research has been conducted and is being financed by main sponsor ASN Bank and sponsor ABN AMRO.

The year 2011 saw a strong growth of products that are tax exempted. The market for tax-exempted products, on the other hand, showed a strong decline. As a result, the market share of total sustainable savings and investment products remained practically unchanged.

Movements in the market

In 2011, two opposite movements in the market for sustainable saving and investment products can be identified. First of all, the products that are not included in the tax exemption grew strongly with 11.3%. This is caused by a 13.0% growth of the sustainable saving products and a growth of 3.5% for the sustainable investment products.

The market for tax-exempted sustainable investment products showed a decline of 14.7%, caused by a decline of 15.8% for the tax-exempted sustainable saving products and a decline of 11.4% for the tax-exempted sustainable investment products. This can be explained by the fact that the Dutch government decided in 2010 to incrementally reduce the tax exemption.

The market for sustainable savings and investments keeps growing

The total sustainable saving and investment market grew in 2011 with 0.9% to €18.2 billion. The market share stays unchanged in comparison to last year, remaining at 4.6% of the total market. The sustainable savings market grew by 2.1% to €14.6 billion while the sustainable investment market shrank with 3.7% to €3.6 billion.

It is interesting to note that the movements among the sustainable products are less volatile than the regular saving and investment products. This could lead to the conclusion that the market for sustainable financial products is at the moment more stable than the regular market.

The total sustainable savings market growth rate was less than the total savings market in the Netherlands (which is the sustainable and regular market combined). This market grew by 5.3%. At the same time, the sustainable investment market shrank with 3.7% less than the total investment market in the Netherlands, with shrank in 2011 by 15.1%. In total, the sustainable savings and investment market had a higher growth rate than the total savings and investment market (sustainable and regular). This latter market remained unchanged in 2011.

Responsible investments

Besides sustainable savings and investment, a new trend can be identified in the market. Almost all Dutch banks have implemented criteria for what is called 'responsible savings and investment'. The VBDO considers this as a positive development. Due to these 'responsible savings and investments', companies are excluded that make controversial products or operate in such a way that are considered to be unacceptable by society. The criteria for responsible investments are less stringent than for sustainable investments, but the advantage is that a very large share of the savings and investment market now maintains social and environmental criteria.

Challenges and opportunities

The challenge for the coming years is to make sustainable savings and investments more mainstream. With a market share of under 5%, this is not yet the case. The VBDO aims to continue mobilising the retail investor in the coming years. The association sees many growth opportunities in this market for sustainable savings and investments.

Inhoud

	Voorwoord ASN	3
	Voorwoord ABN AMRO	4
	Voorwoord VBDO	5
	Samenvatting	6
	Executive Summary	8
Hoofdstuk 1	Inleiding	11
Hoofdstuk 2	Achtergronden	13
2.1	Het verschil tussen regulier en duurzaam sparen en beleggen	13
2.2	Duurzaam sparen	13
2.2.1	Duurzaam sparen (niet vrijgesteld)	13
2.2.2	Fiscaal vrijgesteld duurzaam sparen	14
2.3	Duurzaam en verantwoord beleggen	15
2.3.1	Instrumenten van de duurzame belegger	15
2.3.2	Het verschil tussen verantwoord en duurzaam beleggen	16
2.3.3	Fiscaal-vrijgesteld duurzaam beleggen	16
Hoofdstuk 3	Onderzoeksmethodiek	18
3.1	Doel van het onderzoek	18
3.2	Onderzoeksperiode	18
3.3	Onderzoeksmethodiek	18
3.3.1	Data en analyse van duurzaam sparen	18
3.3.2	Data en analyse van duurzaam beleggen	19
3.4	Duurzaam sparen en beleggen	20
3.5	Verantwoord beleggen	20
3.6	Kritische kanttekeningen	20
3.7	Onderzoeksgroep	21
Hoofdstuk 4	Resultaten	23
4.1	Duurzaam sparen	23
4.2	Duurzaam beleggen	25
4.3	Duurzaam sparen en beleggen	26
4.4	Verantwoord beleggen	31
Hoofdstuk 5	Conclusies	32
5.1	Conclusies	32
5.2	Uitdagingen en gebieden voor toekomstig onderzoek	33
Bijlagen		34

1 Inleiding

Voor de twaalfde keer heeft de Vereniging van Beleggers voor Duurzame Ontwikkeling (VBDO) onderzoek gedaan naar de grootte en samenstelling van de Nederlandse markt voor duurzame spaar- en beleggingsproducten voor particulieren. Het onderzoek is financieel ondersteund door hoofdsponsor ASN Bank en medesponsor ABN AMRO.¹ Het onderzoek geeft een beschrijving van de Nederlandse markt voor duurzame spaar- en beleggingsproducten in 2011 en het beschrijft enkele trends die de afgelopen twaalf jaar zijn signaleerd.

Dit onderzoek wordt jaarlijks herhaald om steeds opnieuw de stand van zaken in kaart te brengen. De rapportages geven particuliere beleggers en institutionele partijen inzicht in zowel de omvang van de duurzame spaar- en beleggingsmarkt als de samenstelling en het marktaandeel ervan. Institutionele partijen kunnen dit onderzoek bovendien gebruiken om trends te signaleren en op basis hiervan strategie te bepalen of de grootte van hun marktaandeel vast te stellen.

Trendbreuk

Na jaren van redelijk stabiele groei in de markt voor duurzaam sparen en beleggen heeft er in 2010 een trendbreuk plaatsgevonden. Doordat de Nederlandse overheid in 2010 besloot om de fiscale vrijstelling op verschillende duurzame spaar- en beleggingsproducten af te bouwen, heeft zich een flinke krimp in dit specifieke gedeelte van de markt voorgedaan. De markt voor fiscaal vrijgestelde duurzame spaarproducten kromp in 2011 met 15.8% en die van de fiscaal vrijgestelde beleggingsproducten met 11.4%.

De markt voor duurzame niet fiscaal vrijgestelde spaar- en beleggingsproducten daarentegen groeide in 2011 onverminderd door met respectievelijk 13,0% en 3.5%. Dit zorgde ervoor dat de totale markt voor duurzaam sparen en beleggen in 2011 toch nog een groei heeft laten zien van 0.9%. Ze bereikt daarmee een omvang van €18,2 miljard.

De totale markt voor sparen en beleggen -dat zijn de reguliere en de duurzame spaar- en beleggingsproducten samen- blijft nagenoeg ongewijzigd (+0,03%). We kunnen hieruit opmaken dat de duurzame markt het in 2011 beter doet dan de totale markt. Het marktaandeel van duurzaam sparen en beleggen is gelijk gebleven, namelijk 4,6%.

De producten in de markt

Voor zowel de duurzame spaar- als voor de duurzame beleggingsproducten geldt dat er fiscaal vrijgestelde producten bestaan en producten die -hoewel duurzaam- niet fiscaal vrijgesteld zijn (van een vermogensrendementheffing).

Van al deze componenten in de markt is er gekeken in welke omvang (totaal van de balans) ze worden aangeboden. Zo ontstaat een compleet beeld van de samenstelling van de markt.

Over dit rapport

Het rapport is als volgt ingedeeld. In hoofdstuk twee wordt een beschrijving gegeven van wat duurzaam sparen en beleggen precies is. Deze informatie dient als begrippenkader voor het onderzoek.

1 Het dient te worden opgemerkt dat hoewel de beide sponsors betrokken zijn geweest in het onderzoeksproces, de verantwoordelijkheid voor de resultaten, conclusies en aanbevelingen bij de VBDO ligt

In hoofdstuk drie staan de methoden van het onderzoek beschreven. Het daaropvolgende hoofdstuk beschrijft de resultaten van het onderzoek. De resultaten geven weer hoe de markt voor duurzaam sparen en beleggen er in 2011 voor staat en beschrijft enkele gesignaleerde trends.

Tenslotte geeft hoofdstuk vijf de conclusies van het onderzoek weer. Ook worden de uitdagingen voor de markt beschreven en de nieuwe vragen die dit onderzoek opwerpt voor toekomstig onderzoek.

2 Achtergronden

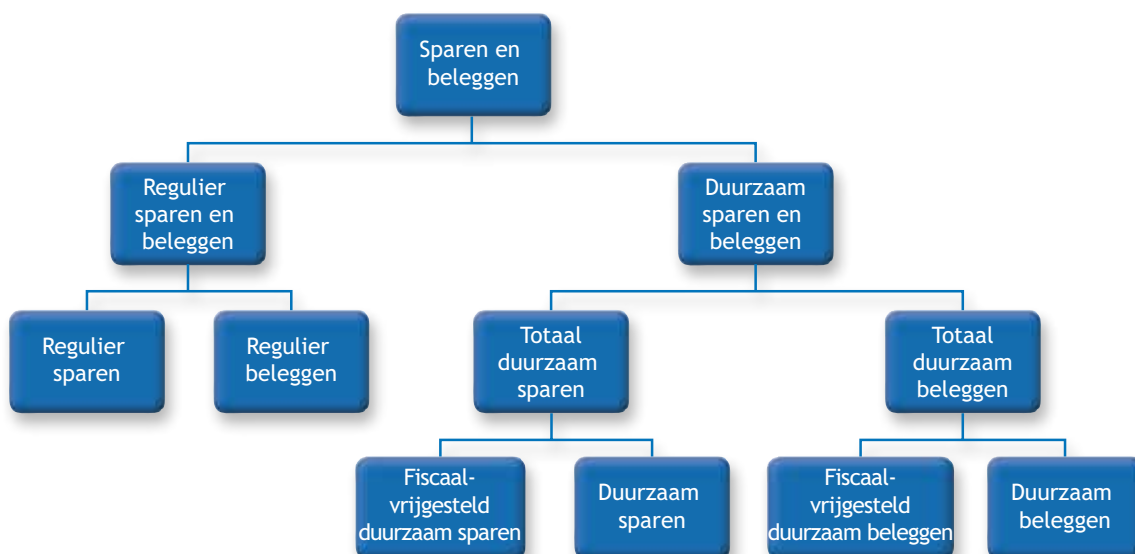
Dit hoofdstuk beschrijft de Nederlandse markt voor particuliere spaar- en beleggingsproducten. De verschillen tussen de vormen van duurzaam sparen en beleggen worden besproken: niet fiscaal vrijgesteld duurzaam sparen en beleggen en fiscaal-vrijgesteld duurzaam sparen en beleggen.

2.1 Het verschil tussen regulier en duurzaam sparen en beleggen

Het verschil tussen regulier en duurzaam sparen en beleggen is dat bij de duurzame varianten, naast het financieel rendement, ook rekening wordt gehouden met sociale criteria en milieu-aspecten. Zo wordt bijvoorbeeld gekeken naar de inspanningen en prestaties die bedrijven waarin belegd wordt, leveren om de CO₂-uitstoot van hun werkprocessen te beperken. Ook kan de belegger ervan op aan dat zijn geld niet wordt belegd in bedrijven die maatschappelijk onwenselijke producten maken, zoals clusterbommen.

Onderstaande figuur geeft een overzicht de spaar- en beleggingsmarkt in Nederland en welke verschillende vormen van sparen en beleggen er zijn.

Figuur 2.1 Overzicht varianten (duurzaam) sparen en beleggen

2.2 Duurzaam sparen

Er bestaan twee verschillende vormen van duurzaam sparen in Nederland (Figuur 2.1), namelijk de variant waarvoor een fiscale vrijstelling geldt en een variant waarvoor die vrijstelling niet geldt. Beide varianten worden in de volgende paragrafen toegelicht.

2.2.1 Duurzaam sparen (niet vrijgesteld)

Bij duurzaam sparen lenen banken geld van spaar- en depositorekeningen uit, waarbij het spaargeld van de klanten niet wordt geïnvesteerd in projecten of bedrijven die onverantwoord omgaan met mens of milieu. De criteria die de banken gebruiken bij het selecteren van bedrijven waaraan leningen worden verstrekt, verschillen per bank. Op dit moment is het aanbieden van duurzame spaarproducten (niet fiscaal-vrijgesteld) in Nederland beperkt tot twee aanbieders: de ASN Bank en de Triodos Bank.

Bij een aantal spaarproducten kan de particulier (een deel van) de rente schenken aan een charitatieve instelling. De klant kiest het rentepercentage dat aan de gekozen instellingen wordt gegeven. Soms is een renteschenking een vast onderdeel van de spaarvorm. De rente wordt hierbij geschonken voordat deze aan de spaarder wordt uitgekeerd en deze kan de gift als aftrekpost opgeven.

2.2.2 Fiscaal vrijgesteld duurzaam sparen

In 1995 besloot de Nederlandse overheid om duurzaam ondernemen te stimuleren door de particuliere belegger een belastingvoordeel te geven op sparen in duurzame spaarproducten. Zo is de productgroep *fiscaal vrijgestelde* spaarproducten ontstaan. De belegger ontvangt bij deze speciaal geselecteerde spaarproducten, naast de rentevergoeding, ook een fiscale korting. De fiscale voordelen golden in 2011 voor een maximaal spaarbedrag van €55.467.

De fiscale regeling voor deze producten bestaat uit twee componenten. Ten eerste betalen spaarders niet de gebruikelijke 1,2% vermogensrendementsheffing (in box 3) over het gespaarde bedrag. Daarnaast wordt de inkomstenbelasting over de inleg verminderd met een extra heffingskorting. Die bedraagt 1,3% van het ingelegde bedrag. Dat betekent dat spaarders in deze regeling (tot 2011) een extra rendement van 2,5% bovenop de reguliere rente kregen.

Eind 2010 besloot de Nederlandse regering een gedeelte van de fiscale vrijstelling geleidelijk af te bouwen, namelijk de extra heffingskorting van 1,3%. De vrijstelling van de vermogensrendementsheffing is gehandhaafd.

In onderstaande tabel (2.1) is te zien hoe de afbouw van de heffingskorting op de vermogensbelasting stapsgewijs wordt uitgevoerd:

Tabel 2.1 Afbouw fiscale regeling²

Jaar	Heffingskorting	Vermogensrendementheffing	Totaal
2010	1,3%	1,2%	2,5%
2011	1,0%	1,2%	2,2%
2012	0,7%	1,2%	1,9%
2013	0,4%	1,2%	1,6%
2014	0,0%	1,2%	1,2%

Het is nog niet helemaal duidelijk wat voor effect het afbouwen van de fiscale voordelen heeft op de vraag naar fiscaal vrijgestelde spaarproducten. Immers het rendement op deze producten neemt af.

Groencertificaat en Groenbankbrief; twee varianten van Groen sparen

Binnen het Groensparen bestaan er twee vormen, namelijk het Groencertificaat en de Groenbankbrief. Voor beide vormen geldt dat het gespaarde geld uitsluitend wordt geïnvesteerd in door de overheid goedgekeurde groenprojecten. Denk aan duurzame energie of biologische landbouw. Door de fiscaal voordelige regeling voor groencertificaten kan een aantrekkelijk rendement worden behaald.

De Groenbankbrief is een spaarvorm die gedurende een aantal jaren een constant inkomen uit vermogen oplevert. Deze spaarvorm heeft een vaste looptijd, een vaste rente en een minimum inleg. Na afloop ontvangt de spaarder zijn nominale inleg terug.

2 zie voor meer informatie: www.belastingdienst.nl

Cultuursparen

Sinds 2009 bestaat een nieuwe vorm van duurzaam sparen, namelijk het cultuursparen. Het spaargeld wordt gebruikt voor de financiering van kunst- en cultuurprojecten en verschillende culturele instellingen, zoals musea en theaters. Cultuursparen is beschikbaar in de vorm van deposito's die voor een bepaalde tijd worden vastgezet.

2.3 Duurzaam en verantwoord beleggen

De VBDO maakt in dit onderzoek verschil tussen duurzaam en verantwoord beleggen en fiscaal-vrijgesteld, duurzaam sparen en beleggen. Alledrie de varianten worden hieronder nader beschreven in een overzicht van instrumenten voor sparen en beleggen 'met een geweten'.

2.3.1 Instrumenten van de duurzame belegger

Een belegger die besluit om in individuele aandelen of obligaties te beleggen, heeft een aantal instrumenten om dit op *een wijze te doen* die rekening houdt met mens en milieu:

- **Uitsluiting:** De belegger besluit in een aantal bedrijven niet te beleggen, omdat deze producten produceren die niet passen bij de normen en waarden van de belegger. Denk daarbij aan de productie van bont of wapens. Ook maatschappelijk onverantwoorde gedragingen van een onderneming kunnen tot uitsluiting leiden. Denk bijvoorbeeld aan het storten van chemisch afval of het gebruiken van kinderarbeid. Dit instrument wordt uitsluiting genoemd. Naast bedrijven kunnen beleggers ook landen uitsluiten.
- **Positieve selectie:** Een ander instrument is de zogenaamde positieve selectie of 'best-in-class.' Daarbij selecteert de belegger alleen die bedrijven die op het terrein van duurzaamheid beter presteren dan de rest van de sector. Voorbeelden van zulke bedrijven zijn bijvoorbeeld: DSM en Akzo Nobel in de chemie. Deze ondernemingen hebben duurzaamheid hoog op de agenda staan en worden als voorlopers in hun sector gezien. Zulke bedrijven worden dan geselecteerd. Minder presterende bedrijven worden niet meegenomen in de beleggingen.
- **ESG-integratie:** Een derde instrument is het meewegen van milieu- en sociale criteria bij het bepalen van de mate waarin wordt geïnvesteerd in een bedrijf. Risico's en kansen op milieu- en sociaal-gebied worden dan dus meegenomen in de investeringsbeslissing. Als bijvoorbeeld een olie- en gasbedrijf jarenlang onder de maat presteert op het gebied van gezondheid en veiligheid, dan weegt de belegger de daaraan gekoppelde risico's voor de waarde van het aandeel mee in de investeringsbeslissing. De belegger besluit dan om voor een groter gedeelte te beleggen in een oliebedrijf dat systemen heeft ingesteld om die risico's uit te bannen.
- **Engagement:** Een belegger kan ook besluiten om het bedrijf aan te spreken op hun prestaties. Wanneer een bedrijf bijvoorbeeld niet goed zorgt voor het ecosysteem waarin het opereert, of discriminatie toepast bij de selectie van werknemers, dan kan een belegger met het bedrijf in dialoog treden, dit heet engagement. Het wordt vooral toegepast door institutionele beleggers zoals pensioenfondsen en verzekeraars. Die hebben vaak een goede onderhandelingspositie omdat ze een relatief groot gedeelte van het aandelenkapitaal van een bedrijf hebben.
- **Stemmen:** Ook gebruik maken van het stemrecht van aandeelhouders op de aandeelhoudersvergaderingen is een instrument om te beleggen met aandacht voor mens en milieu. Bij een aandeelhoudersvergadering stemmen beleggers op een aantal punten, zoals over de goedkeuring van de jaarrekening of het aanstellen van bestuurders. Als een aandeelhouder het oneens is over het gevoerde beleid dan kan deze op één van de agendapunten tegenstemmen. Wanneer voldoende aandeelhouders dit voorbeeld volgen, dan wordt een bestuursbeslissing niet aangenomen. Bij het stemmen op een aandeelhoudersvergadering neemt een duurzame belegger sociale en milieu-aspecten mee in de overweging om voor of tegen te stemmen.

- **Impact investeringen:** Beleggers die het financieel rendement niet de hoogste prioriteit geven, kunnen overgaan tot zogenaamde impact investeringen. Dat zijn beleggingen die een positief maatschappelijke effect tot doel hebben (impact first). Financieel rendement telt mee, maar het is niet de belangrijkste eis van de belegger. Voorbeelden van dit soort investeringen zijn investeringen in schone energie of microfinanciering.

2.3.2 Het verschil tussen verantwoord en duurzaam beleggen

In dit onderzoek wordt onderscheid gemaakt tussen verantwoord en duurzaam beleggen. Een beleggingsfonds wordt *verantwoord* genoemd, wanneer het bedrijven of landen uitsluit van investeringen op grond van sociale en milieu-criteria. Andere instrumenten voor duurzaam beleggen worden bij verantwoord beleggen niet toegepast (bijvoorbeeld engagement en positieve selectie). Grootbanken beleggen tegenwoordig steeds meer verantwoord.

We noemen een beleggingsfonds ‘*duurzaam*’ wanneer dit gebruik maakt van een combinatie van de eerdergenoemde duurzame beleggingsinstrumenten. Vaak geldt een ‘ondergrens’ die bepaald wordt door uitsluitingscriteria. Daar bovenop wordt een analyse toegepast van positieve selectie, ‘best-in-class’. Vaak wordt ook aan engagement gedaan met de bedrijven die in de portefeuille zijn opgenomen en er wordt door fondsbeheerders gestemd op aandeelhoudersvergaderingen.

Themafondsen zijn fondsen waarbij de focus op een bepaald thema ligt. Denk aan zonne-energie of microfinanciering. Het gaat feitelijk om impactinvesteringen beperkt tot een specifiek terrein. Om meegenomen te worden in dit onderzoek dienen de thema-fondsen minimaal een uitsluitingsbeleid hebben.

2.3.3 Fiscaal-vrijgesteld duurzaam beleggen

Zoals eerder genoemd in paragraaf 2.2.2 heeft de Nederlandse overheid in 1995 een fiscale korting ingevoerd voor bepaalde duurzame spaar- en beleggingsproducten. Net als voor de fiscaal vrijgestelde spaarproducten, geldt ook voor de beleggingsproducten dat beleggers de 1,2% vermogensrendementsheffing niet hoeven te betalen. Daarnaast geldt tot 2010 een heffingskorting van 1,3%. Dit laatste deel van de fiscale voordeelregeling wordt sinds 2010 gefaseerd afgebouwd. Een overzicht van de afbouw van deze regeling is te zien in tabel 2.1. De fiscale vrijstelling gold in 2011 tot een bedrag van €55.467.

Er bestaan drie verschillende soorten fiscaal vrijgestelde, duurzame beleggingsproducten: groen beleggen, sociaal-ethisch beleggen en cultuurbeleggen.

Groen beleggen

In 1995 hebben de toenmalige Ministeries van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer (VROM), Economische Zaken (EZ), en Landbouw, Natuurbeheer en Visserij (LNV) de fiscale regeling groenfondsen en groenprojecten in het leven is geroepen. Het doel van de regeling is om de financiering aantrekkelijker te maken van projecten die een milieuvriendelijk karakter hebben.

In de regeling groenprojecten wordt een opsomming gegeven van categorieën die aangemerkt kunnen worden als groenproject. Deze projecten krijgen een zogenaamde ‘groenverklaring’, die tien jaar geldig is. Voorbeelden van deze categorieën zijn:

- natuur- en landschapsprojecten.
- projecten op het gebied van biologische landbouw.
- (duurzame) energieprojecten.
- projecten op het gebied van duurzame woningbouw.
- projecten die gericht zijn op de realisatie van fietspaden.

Een groenfonds moet minimaal 70% van het vermogen beleggen in deze door de overheid goedgekeurde groenprojecten.

Sociaal ethisch beleggen

Beleggers in sociaal ethische fondsen hebben dezelfde fiscale voordelen als bij groene beleggingsproducten. Sociaal ethische projecten, die voor deze vorm van financiering in aanmerking komen, worden door de Nederlandse overheid beoordeeld op een aantal criteria. Zo moet het project aantoonbaar ten goede komen aan de financiering van projecten (kredietverlening) in ontwikkelingslanden. Projecten moeten in hoge mate in het belang zijn van voedselzekerheid en voedselverbetering, sociale en culturele ontwikkeling of economische ontwikkeling, werkgelegenheid en regionale ontwikkeling. Projecten mogen geen negatieve effecten hebben op milieu en sociale omstandigheden en dienen met participatie van de lokale bevolking en met behulp van lokale kennis tot stand te komen.

Cultuurbeleggen

Sinds 1 januari 2004 kunnen particulieren ook fiscaalvriendelijk beleggen in fondsen die van belang zijn voor Nederlandse podiumkunsten of musea. Het gaat om fondsen die voor meer dan 70% beleggen in culturele projecten. Voor beleggingen in durfkapitaal, waaronder culturele projecten die opbrengst genereren, denk aan speelfilms, geldt de fiscale vrijstelling.

3 Onderzoeksmethodiek

In dit hoofdstuk worden de methodes van dataverzameling en analyse voor de duurzame spaarmarkt en de duurzame beleggingsmarkt toegelicht. Tenslotte wordt de methode van analyseren van de data verklaard.

3.1 Doel van het onderzoek

Dit onderzoek heeft als doel particuliere en institutionele beleggers meer inzicht te geven in de duurzame, Nederlandse spaar- en beleggingsmarkt. De beschrijving van de markt geeft inzicht in welke partijen er actief in zijn en hoe groot de markt is, zowel absoluut als relatief aan de totale markt.

Particuliere beleggers kunnen op basis van dit onderzoek besluiten hun gelden duurzaam te sparen of te beleggen. Het geeft hen inzicht in de duurzame, financiële producten, zowel fiscaal vrijgesteld als niet-fiscaal vrijgesteld.

Voor institutionele partijen is het interessant om te zien hoe dit deel van de markt beweegt. Dit rapport geeft bovendien een overzicht van de trends in duurzaam sparen en beleggen over meerdere jaren. De VBDO doet dit onderzoek voor de twaalfde keer.

3.2 Onderzoekperiode

De periode van onderzoek strekt zich uit over het jaar 2011. Op het eind van het jaar is een overzicht van de duurzame, Nederlandse, particuliere markt opgesteld. Deze is vergeleken met die van het jaar ervoor. De data-analyse vond plaats tussen februari en april 2012.

3.3 Onderzoeksmethodiek

Alle duurzame spaar- en beleggingsproducten van alle aanbieders aan Nederlandse particulieren vormen samen de duurzame spaar- en beleggingsmarkt. Hieronder volgt een beschrijving van de dataverzameling alsmede van de analyse ervan.

3.3.1 Data en analyse van duurzaam sparen

Om de data met betrekking tot duurzaam sparen te verkrijgen, is er een lijst met, bij de VBDO bekende, duurzame spaarproducten opgesteld. De lijst bestaat uit producten die in voorgaand onderzoek zijn meegenomen en bevat zowel de fiscaal vrijgestelde spaarproducten als de niet fiscaal vrijgestelde producten. Deze lijst is naar de aanbieders van deze producten gestuurd. Hen is gevraagd om aan te geven wat het balanstotaal is van hun duurzame spaarproduct(en) aan het eind van 2011.

De respons op het onderzoek is 100%. Alle partijen waarvan we weten dat ze duurzame spaarproducten aanbieden aan Nederlandse particulieren hebben gereageerd.

Om de lijst van duurzame spaarproducten te actualiseren, is de respondenten gevraagd om ook nieuwe producten aan te melden, voor zover bij hen bekend. Het gaat dan niet enkel om spaarproducten van de eigen bank, maar ook die van andere. Dat heeft geen nieuwe duurzame spaarproducten opgeleverd. De lijst is dus ongewijzigd gebleven.

De balanstotalen van de fiscaal vrijgestelde spaarproducten zijn bij elkaar opgeteld om de omvang van de fiscaal vrijgestelde duurzame spaarmarkt te becijferen. Hetzelfde is gedaan met de markt voor niet-vrijgestelde spaarproducten. Er is bovendien een uitsplitsing gemaakt van cultuursparen en groen sparen waardoor deze producten ook afzonderlijk te analyseren zijn. Samen geven deze gegevens een betrouwbaar beeld van de omvang van de totale markt van alle duurzame spaarproducten, zowel fiscaal vrijgesteld als niet-vrijgesteld.

De groei (of krimp) van deze markt wordt bepaald door de omvang ervan in 2010 af te zetten tegen de omvang van de markt in 2011. Op basis van gegevens van eerdere onderzoeken kunnen ook trends over langere periodes, tot 12 jaar terug, in kaart gebracht worden.

Om het marktaandeel van deze markt te berekenen is bij het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) het cijfer voor de 'Spaartegoeden eind 2011' opgevraagd. Dit cijfer geeft de totale spaarmarkt in Nederland weer (duurzaam en niet-duurzaam gecombineerd). Het marktaandeel wordt bepaald door de grootte van de duurzame spaarmarkt te delen door de grootte van de totale spaarmarkt.

3.3.2 Data en analyse van duurzaam beleggen

Om de data voor duurzaam beleggen te verzamelen, is een vergelijkbare methodologie gehanteerd als beschreven in 3.3.1 (duurzaam sparen). De aanbieders van de duurzame beleggingsproducten, zowel fiscaal-vrijgesteld als niet-fiscaal vrijgesteld zijn verzocht de balanstotalen van de beleggingsfondsen te actualiseren tot aan 2012.

Met het balanstotaal van de producten alleen is niet mogelijk om de omvang van de Nederlandse, particuliere beleggingsmarkt te berekenen. De beleggingen van buitenlandse en institutionele partijen zitten namelijk ook in dat cijfer. Er is de respondenten daarom gevraagd om ook een goede schatting te maken van het Nederlandse, particuliere aandeel in dat totaalcijfer. De markt voor beleggingen is iets moeilijker in kaart te brengen dan die van spaarproducten. Immers, in tegenstelling tot spaarproducten, kan de waarde van het beleggingsproduct niet alleen stijgen door een grotere vraag (instroom), maar ook door een stijging van de koers van het beleggingsproduct. Daarom is de respondenten gevraagd ook de netto in- en uitstroom per beleggingsproduct aan te geven.

Net als bij de spaarproducten is de aanbieders van de duurzame beleggingsproducten gevraagd om nieuwe producten te melden zodat deze in het onderzoek opgenomen kunnen worden. Er zijn 6 nieuwe beleggingsproducten aan de lijst toegevoegd.

Om het onderzoek duidelijk af te bakenen, is in de voorgaande edities een ondergrens vastgesteld voor het aandeel van het fonds dat in Nederlandse, particuliere handen moet zijn. Die ondergrens is toen vastgesteld op 10%. Er is namelijk een groot aantal buitenlandse partijen dat duurzame beleggingsproducten aanbiedt, waarvan slechts een heel klein gedeelte in Nederlandse handen is.

Om een nog nauwkeurigere schatting van de omvang van de duurzame beleggingsmarkt te maken, is in dit onderzoek (2011) de ondergrens verlaagd naar 5%. Dat heeft geresulteerd in de opname van een aantal nieuwe beleggingsfondsen.

Eén beleggingsfonds wordt anders gemeten dan anderen, namelijk het Triodos Vastgoedfonds. Bij dit fonds wordt de omvang niet gemeten door te kijken naar het balanstotaal, maar wordt gekeken naar het fondstotaal. Dit omdat bij dit fonds in het balanstotaal substantiële leningen opgenomen zijn. Dat is gebruikelijk bij financiering van vastgoedaankopen. Omdat dit onderzoek zich specifiek richt op het belegd vermogen van de beleggingsfondsen, is bij dit fonds ervoor gekozen om het fondstotaal te nemen als indicator voor de omvang.

De omvang van de markt voor de verschillende duurzame beleggingsproducten (zowel zonder als met fiscale voordeelregeling) is bepaald door het balanstotaal te vermenigvuldigen met (de schatting van) het percentage *Nederlandse particuliere* beleggers. Deze balanstotalen zijn bij elkaar opgeteld en vormen samen de totale duurzame beleggingsmarkt voor Nederlandse particulieren.

Bij de markt voor fiscaal vrijgestelde duurzame beleggingsproducten is in dit onderzoek ook onderscheid gemaakt tussen groene, sociaal-ethische en cultuur beleggingsfondsen.

De groei (of krimp) van de duurzame beleggingsmarkt wordt bepaald door de omvang ervan in 2010 af te zetten tegen de omvang in 2011. De totale Nederlandse particuliere beleggingsmarkt (duurzaam en niet-duurzaam) wordt ieder kwartaal gepubliceerd door De Nederlandsche Bank (DNB). Dit cijfer wordt gebruikt om het marktaandeel van duurzaam beleggen te bepalen. Door de omvang van de duurzame beleggingsmarkt te delen door de die van de totale beleggingsmarkt berekenen we het marktaandeel.

3.4 Duurzaam sparen en beleggen

Door de omvang van de markten voor duurzaam sparen en duurzaam beleggen bij elkaar op te tellen, wordt de omvang bepaald van de markt voor duurzaam sparen en beleggen.

Hetzelfde geldt voor de uitsplitsingen, (respectievelijk: fiscaal vrijgesteld sparen en beleggen en duurzaam sparen en beleggen).³ Samen geven ze een beeld van de totale particuliere markt voor duurzaam sparen en beleggen in Nederland. Het marktaandeel daarvan wordt bepaald door deze af te zetten tegen de totale markt van sparen en beleggen in Nederland.

3.5 Verantwoord beleggen

Zoals beschreven in hoofdstuk 2, is er een nieuwe trend waar te nemen waarbij aanbieders van beleggingsproducten zogenaamde ‘verantwoorde producten’ aanbieden. In tegenstelling tot producten in de *categorie* duurzaam beleggen worden deze ‘verantwoorde’ producten in dit rapport niet kwantitatief beschreven. De respondenten is slechts gevraagd om aan te geven of zij naast duurzame spaar- en beleggingsproducten ook (maatschappelijk) verantwoorde producten aanbieden.

In dit rapport wordt de markt voor verantwoord beleggen niet nader gekwantificeerd. Reden daarvoor is dat de definities die worden gehanteerd voor ‘verantwoord beleggen’ zo ruim zijn dat het begrip moeilijk te definiëren is en daardoor ook moeilijk in cijfers is uit te drukken.

3.6 Kritische kanttekeningen

Er moet een aantal kritische kanttekeningen geplaatst worden bij de gehanteerde methodologie. Er zijn een aantal factoren waardoor de cijfers kunnen afwijken van de werkelijkheid. Die worden hier beschreven.

Ten eerste wordt aan de verschillende partijen zelf gevraagd de cijfers aan te leveren. Deze cijfers worden niet gecontroleerd door de VBDO of een andere onafhankelijke partij. Daarnaast geven verschillende partijen aan dat het exacte aandeel van Nederlandse, particuliere beleggers niet bij hen bekend is. Hier wordt dan een schatting van gemaakt.

³ De cijfers van duurzaam sparen en beleggen 2010 zijn in dit onderzoek opnieuw berekend. Hierdoor wijken deze cijfers af van de gepubliceerde cijfers.

Tenslotte worden bij beleggingsfondsen alleen die partijen meegenomen waar meer dan 5% van het balanstotaal zich in Nederlandse, particuliere handen bevindt (dit was in voorgaande jaren 10%). Dat betekent dat een aantal grote buitenlandse producten niet wordt meegewogen. De markt kan dus groter zijn dan hier wordt weergegeven.

Dit alles leidt ertoe dat de cijfers die in dit onderzoek worden gepubliceerd, gezien moeten worden als ‘gecalculeerde schattingen’ van de Nederlandse particuliere spaar- en beleggingsmarkt. De VBDO werkt er steeds aan om deze schattingen zo nauwkeurig mogelijk te calculeren. Toch wil de vereniging de lezer wijzen op mogelijke afwijkingen van de werkelijkheid.

3.7 Onderzoeksgroep

In tabel 3.1 staat een overzicht van de verschillende duurzame spaar- en beleggingsproducten die zijn meegenomen in dit onderzoek. Beleggingsfondsen waarvan niet vaststaat dat ze voor minimaal 5% in handen zijn van Nederlandse particulieren zijn niet opgenomen in deze lijst. Ook is de lijst geactualiseerd op basis van gegevens die eind 2011 beschikbaar waren.

De in dit overzicht vetgedrukte spaar- en beleggingsproducten zijn dit jaar voor het eerst meegenomen in dit onderzoek.

Tabel 3.1 Meegenomen duurzame spaar en beleggingsproducten

Sparen	Beleggen
Fiscaal vrijgesteld sparen	Fiscaal vrijgesteld beleggen
<i>Groen sparen</i>	<i>Groen beleggen</i>
ABN AMRO Groenbank	ASN Groenprojectenfonds
ABN AMRO Groen Spaardeposito	Triodos Groenfonds
ABN AMRO structured notes (Discovery en Rentevast)	BNP Paribas Groen Fonds
Fortis Groenbankbrieven	
ING Groen Bank (ING Bank Groen Note, Postbank Groen Rentecertificaat, ING Groen Deposito)	<i>Sociaal-ethisch beleggen</i>
Rabo GroenObligaties	ASN Novib Fonds
Rabo GroenSparen	Oikocredit Nederland Fonds
	Triodos Fair Share Fund
<i>Cultuur sparen</i>	
Triodos cultuur deposito	<i>Cultuur beleggen</i>
Rabo Cultuurobligaties	Triodos Cultuurfonds
Duurzaam sparen	Duurzaam beleggen
ASN Toevertrouwde middelen	Aegon Duurzaam Aandelenfonds
Triodos	Annexum Dutch Microfund
	ASN Aandelenfonds
	ASN Milieu & Waterfonds
	ASN Mixfonds
	ASN Obligatiefonds
	ASN Small & Midcap Fonds
	Delta Lloyd L Water & Climate Fund
	Delta Lloyd New Energy Fund
	F&C Stewardship International Fund
	F&C Global Climate Opportunities Fund
	ING Duurzaam Aandelen Fonds
	ING Liric Duurzaam Top 50
	Insinger de Beaufort Sustainable Values Fund
	Kempen SeNSE Fund
	Robeco Clean Tech Certificaat
	Robeco DuurzaamAandelen
	SNS Duurzaam Aandelenfonds
	Theodoor Gilissen Sustainable World Index Fund
	Triodos Vastgoedfonds
	Triodos Sustainable Equity Fund
	Triodos Sustainable Mixed Fund
	Triodos Sustainable Bond Fund
	Triodos Renewables Europe Fund
	Triodos Sustainable Pioneer Fund
	Dexia Sustainable Euro Corporate Bonds
	Dexia Sustainable North America
	Dexia Sustainable Pacific
	ING (L) Invest Sustainable Equity
	ING (L) Renta Fund Euro Credit Sustainable
	SNS Euro Aandelenfonds

4 Resultaten

Waar in het vorige hoofdstuk de methoden van onderzoek beschreven werden, staan in dit hoofdstuk de belangrijkste resultaten van het onderzoek centraal. Dit hoofdstuk is onderverdeeld in de markten voor respectievelijk totaal duurzaam sparen, totaal duurzaam beleggen en totaal duurzaam sparen en beleggen. Tenslotte wordt de opkomende trend van verantwoord beleggen beschreven

4.1 Duurzaam sparen

Deze paragraaf beschrijft de resultaten voor de particuliere markt voor totaal duurzaam sparen in Nederland.

De ontwikkeling van deze markt in de periode 2001 - 2011 wordt getoond in tabel 4.1 en grafiek 4.1. De totale markt voor duurzaam sparen is onderverdeeld in duurzaam sparen en duurzaam sparen met fiscale vrijstelling.

De totale markt voor duurzaam sparen is tussen 2001 en 2010 ieder jaar (met uitzondering van 2004) met meer dan 10% gegroeid. In 2010 liet de markt nog een groei zien van 8,6%. In 2011 groeit de duurzame spaarmarkt met 2,1%. De totale duurzame spaarmarkt heeft in 2011 een omvang van ongeveer €14,5 miljard. Het fiscaal vrijgestelde aandeel daarvan bedraagt ongeveer 4,6 miljard. Het overige deel bestaat ongeveer €10 miljard

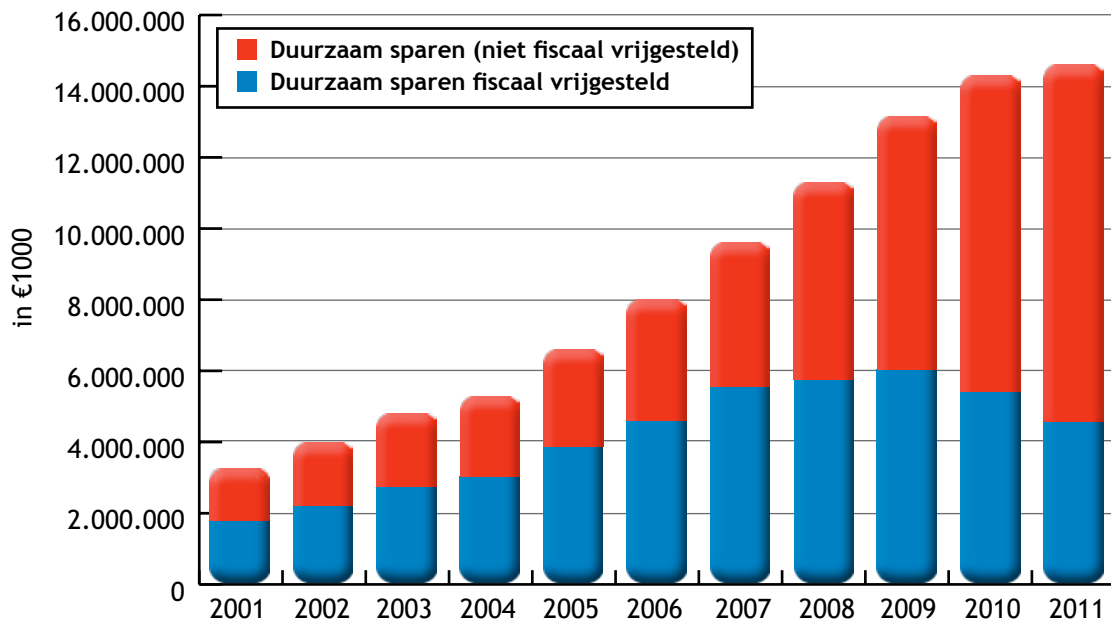
De totale markt voor sparen in Nederland (duurzaam en niet-duurzaam sparen) groeide vorig jaar met 5,4% tot een totaal van €306,5 miljard. Deze groei was groter dan die van de markt voor duurzaam sparen. Dit resulteerde per saldo in een daling van het marktaandeel van totaal duurzaam sparen. Die daalde van 4,9% naar 4,8%.

Tabel 4.1 Markt voor duurzaam sparen 2001-2011

bedragen in €1000

Jaar	totaal	% groei	niet fiscaal vrijgesteld duurzaam	% groei	fiscaal vrijgesteld	% groei
2001	€ 3.265.046	16,5%	€ 1.408.800	14,3%	€ 1.856.246	18,2%
2002	€ 3.972.300	21,7%	€ 1.693.337	20,2%	€ 2.278.963	22,8%
2003	€ 4.825.293	21,5%	€ 2.031.955	20,0%	€ 2.793.338	22,6%
2004	€ 5.301.161	9,9%	€ 2.196.083	8,1%	€ 3.105.078	11,2%
2005	€ 6.644.156	25,3%	€ 2.729.656	24,3%	€ 3.914.500	26,1%
2006	€ 8.002.164	20,4%	€ 3.351.664	22,8%	€ 4.650.500	18,8%
2007	€ 9.612.503	20,1%	€ 4.024.903	20,1%	€ 5.587.600	20,2%
2008	€ 11.287.414	17,4%	€ 5.540.414	37,7%	€ 5.747.000	2,9%
2009	€ 13.141.169	16,4%	€ 7.071.852	27,6%	€ 6.069.317	5,6%
2010	€ 14.269.130	8,6%	€ 8.841.592	25,0%	€ 5.427.538	-10,6%
2011	€ 14.562.032	2,1%	€ 9.993.059	13,0%	€ 4.568.973	-15,8%

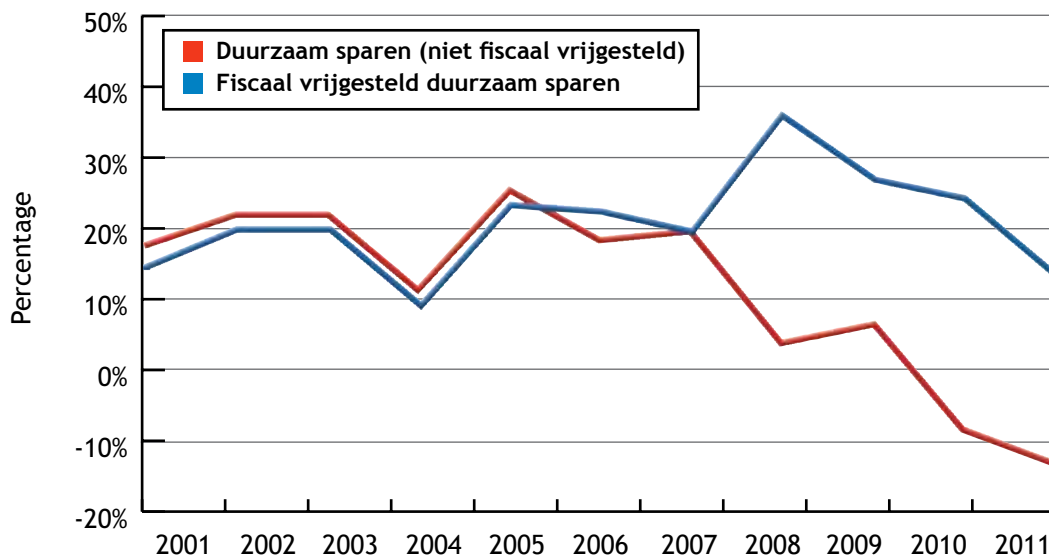
Grafiek 4.1: Markt duurzaam sparen 2001 - 2011

Grafiek 4.2 geeft de ontwikkeling weer van duurzaam sparen en fiscaal vrijgesteld duurzaam sparen. Duurzaam sparen groeide sterk verder met 13,0%. Dat is een (significant) meer dan marktconforme groei. Die bedraagt in 2011 namelijk slechts 5,4% voor de totale spaarmarkt.

In de totaalmarkt voor duurzaam beleggen drukt het resultaat van de fiscaal vrijgestelde component het totaalresultaat. De fiscaal vrijgestelde component daalde namelijk met maar liefst 15,8%. Dit is een voortzetting van een scherpe daling die in het voorgaande jaar al is ingezet. Ook valt op dat de groei van het duurzaam sparen (niet vrijgesteld) sinds de piek van 2008 aan het dalen is.

Grafiek 4.2: Groei en fiscaal vrijgesteld duurzaam sparen 2001 - 2011

Als onderdeel van de totale duurzame spaarmarkt is het duurzaam sparen in gewicht aan het toenemen. In 2001 was het aandeel slechts 43%. Dat is gestegen tot 68,6% van de totale duurzame spaarmarkt in 2011.

4.2 Duurzaam beleggen

De omvang van de markt voor duurzaam beleggen is in 2011 gedaald, zoals wordt weergegeven in tabel 4.2 en grafiek 4.3. Waar de markt voor duurzaam sparen de laatste tien jaar steeds is gegroeid, heeft de markt voor duurzaam beleggen zich wat meer volatiel getoond. Bij duurzaam sparen komt de stijging of daling van de markt alleen door de instroom of uitstroom van gelden. Bij duurzaam beleggen wordt de omvang van de markt ook bepaald door koersschommelingen.

Na twee jaren van groei toont de markt voor duurzaam beleggen een krimp van ongeveer 3,7%. In totaal is deze markt €3,6 miljard groot en bestaat voor €1,6 miljard uit fiscaal vrijgestelde producten en voor €2,0 miljard uit duurzame beleggingsproducten.

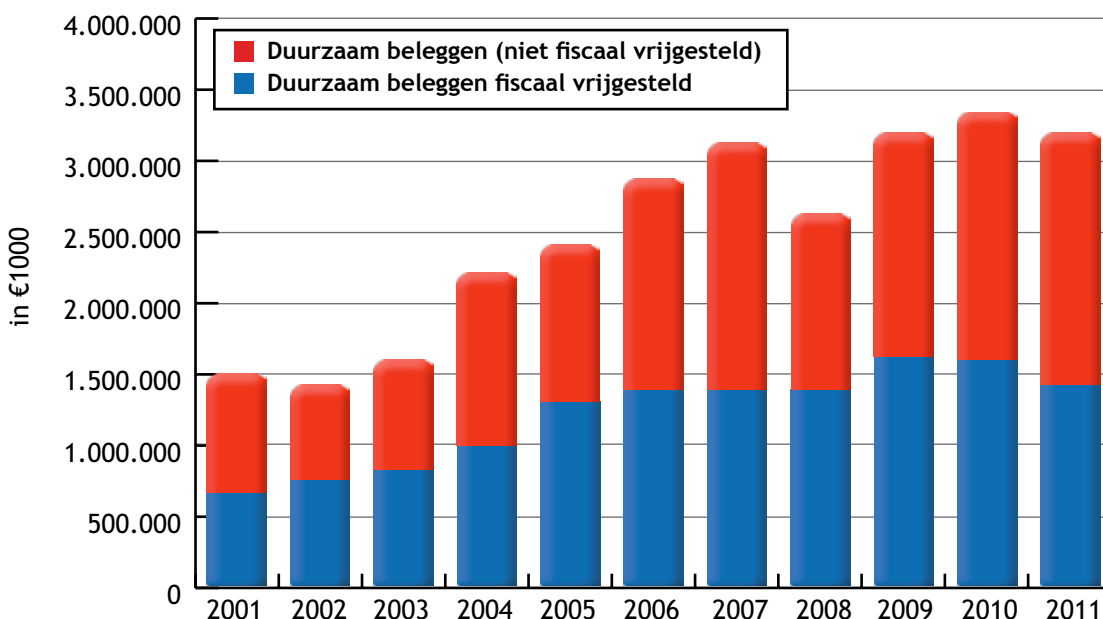
De totaalmarkt voor beleggen (duurzaam en niet-duurzaam) in Nederland bedroeg in 2011 €86,9 miljard en heeft een stevige krimp laten zien van 15,1%. Doordat de krimp in de markt voor duurzaam beleggen minder groot is dan die in de totale beleggingsmarkt, steeg het markt-aandeel van duurzaam beleggen van 3,7% in 2010 tot 4,2% in 2011.

Tabel 4.2 Markt voor duurzaam beleggen 2001-2011

bedragen in €1000

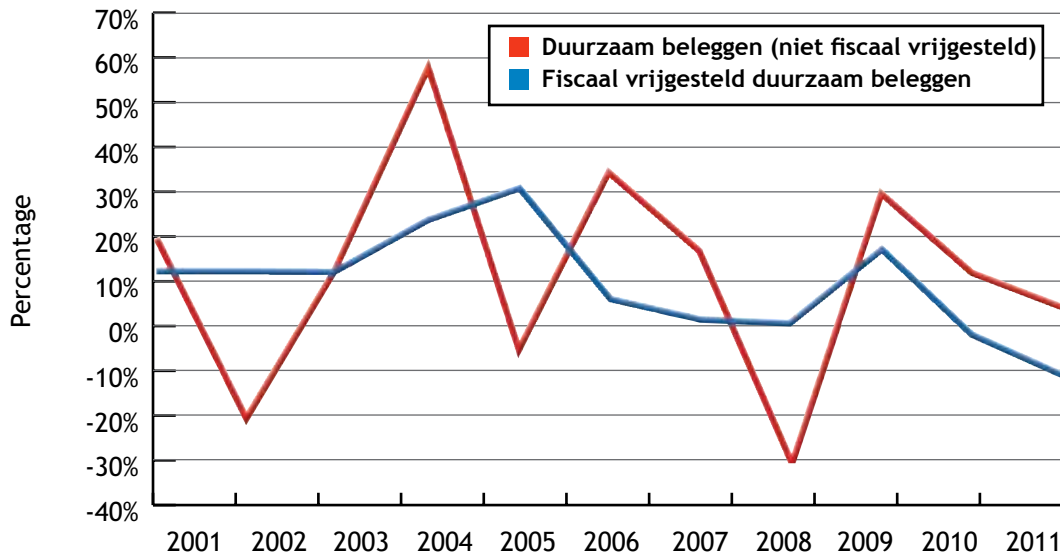
Jaar	totaal	% groei	niet fiscaal vrijgesteld duurzaam	% groei	fiscaal vrijgesteld	% groei
2001	€ 1.710.969	15,6%	€ 957.037	18,9%	€ 753.932	11,6%
2002	€ 1.596.947	-6,7%	€ 760.060	-20,6%	€ 836.887	11,0%
2003	€ 1.794.841	12,4%	€ 860.169	13,2%	€ 934.672	11,7%
2004	€ 2.490.745	38,8%	€ 1.343.905	56,2%	€ 1.146.840	22,7%
2005	€ 2.753.212	10,5%	€ 1.265.444	-5,8%	€ 1.487.768	29,7%
2006	€ 3.255.646	18,2%	€ 1.687.915	33,4%	€ 1.567.731	5,4%
2007	€ 3.539.851	8,7%	€ 1.957.467	16,0%	€ 1.582.384	0,9%
2008	€ 2.962.216	-16,3%	€ 1.370.177	-30,0%	€ 1.592.039	0,6%
2009	€ 3.615.102	22,0%	€ 1.763.852	28,7%	€ 1.851.251	16,3%
2010	€ 3.768.743	4,2%	€ 1.957.602	11,0%	€ 1.811.142	-2,2%
2011	€ 3.630.366	-3,7%	€ 2.026.140	3,5%	€ 1.604.226	-11,4%

Grafiek 4.3: Markt duurzaam beleggen 2001 - 2011

Grafiek 4.4 geeft de ontwikkeling weer van duurzaam beleggen en fiscaal vrijgesteld duurzaam beleggen. De markt voor duurzaam beleggen (niet-fiscaal vrijgesteld) groeide in 2011 met 3,5% en de markt voor fiscaal vrijgestelde beleggingsproducten daalde met 11,4%. Zowel de fiscaal vrijgestelde als duurzame beleggingsproducten laten sinds 2009 een negatieve groeitrend zien. Uit verdere analyse van de gegevens blijkt dat binnen de fiscaal vrijgestelde duurzame beleggingsproducten, het groen beleggen en cultureel beleggen afneemt, maar dat sociaal-ethisch beleggen een groei laat zien van 20,3%.

Grafiek 4.4: Groei en fiscaal vrijgesteld duurzaam beleggen 2001 - 2011

Waar bij de markt voor duurzaam sparen het duidelijke is dat het gewicht van niet vrijgestelde duurzame producten groter wordt dan de fiscaal vrijgestelde producten, is dit bij de beleggingsproducten niet het geval. In 2001 was het percentage 56% en wat schommelingen is dit in 2011 nog steeds 56%.

4.3 Duurzaam sparen en beleggen

De markt voor duurzaam sparen en beleggen voor Nederlandse particulieren steeg in 2011 van €18,0 miljard naar €18,2 miljard, wat neerkomt op een stijging van €154,5 miljoen en 0,9%. Wanneer dit vergeleken wordt met de jaren ervoor is het duidelijk dat deze groei erg onder druk staat. Alle jaren ervoor was er een groei te zien van meer dan 7,5% met zelfs uitschieters naar ongeveer 20%.

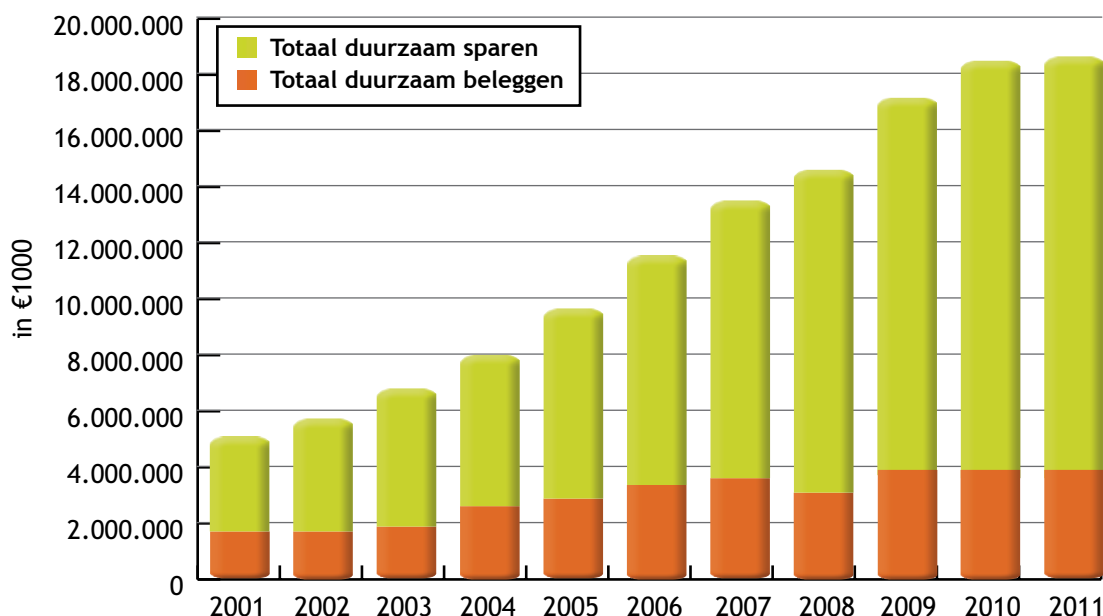
Vanaf 2001 is de totale markt voor duurzaam sparen en beleggen gegroeid van bijna €5,0 miljard tot €18,2 miljard. hoe die ontwikkeling heeft plaatsgevonden wordt uiteengezet in tabel 4.3 en grafiek 4.5.

Tabel 4.3 Markt voor duurzaam sparen en beleggen 2001-2011

bedragen in €1000

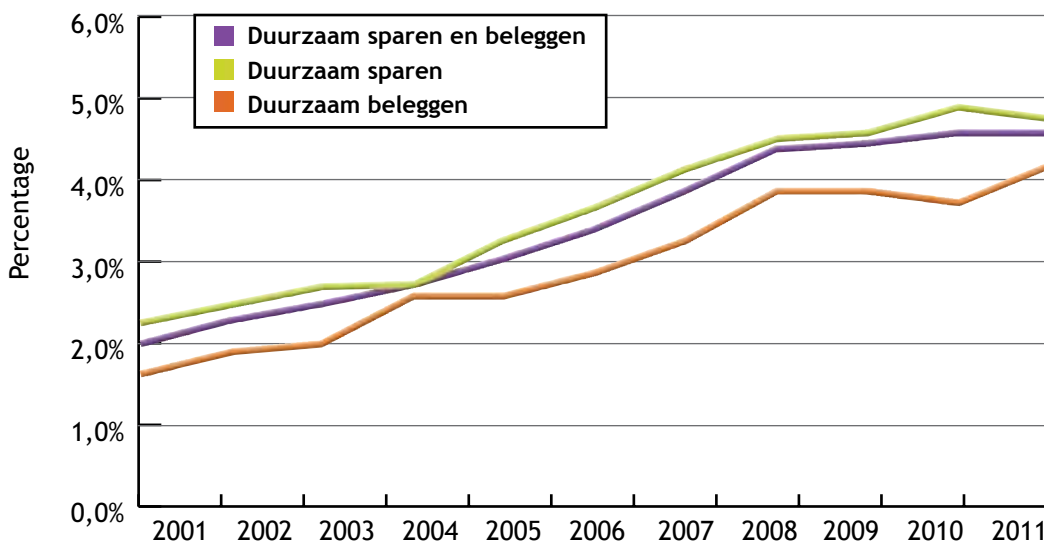
Jaar	totaal	% groei	niet fiscaal vrijgesteld duurzaam	% groei	fiscaal vrijgesteld	% groei
2001	€ 4.976.015	16,2%	2.365.837	16,1%	€ 2.610.178	16,2%
2002	€ 5.569.247	11,9%	2.453.397	3,7%	€ 3.115.850	19,4%
2003	€ 6.620.134	18,9%	2.892.124	17,9%	€ 3.728.010	19,6%
2004	€ 7.791.906	17,7%	3.539.988	22,4%	€ 4.251.918	14,1%
2005	€ 9.397.368	20,6%	3.995.100	12,9%	€ 5.402.268	27,1%
2006	€ 11.257.810	19,8%	5.039.579	26,1%	€ 6.218.231	15,1%
2007	€ 13.152.354	16,8%	5.982.370	18,7%	€ 7.169.984	15,3%
2008	€ 14.249.630	8,3%	6.910.591	15,5%	€ 7.339.039	2,4%
2009	€ 16.756.271	17,6%	8.835.704	27,9%	€ 7.920.568	7,9%
2010	€ 18.037.873	7,6%	10.799.194	22,2%	€ 7.238.680	-8,6%
2011	€ 18.192.399	0,9%	12.019.200	11,3%	€ 6.173.199	-14,7%

Grafiek 4.5: Markt duurzaam sparen en beleggen 2001 - 2011

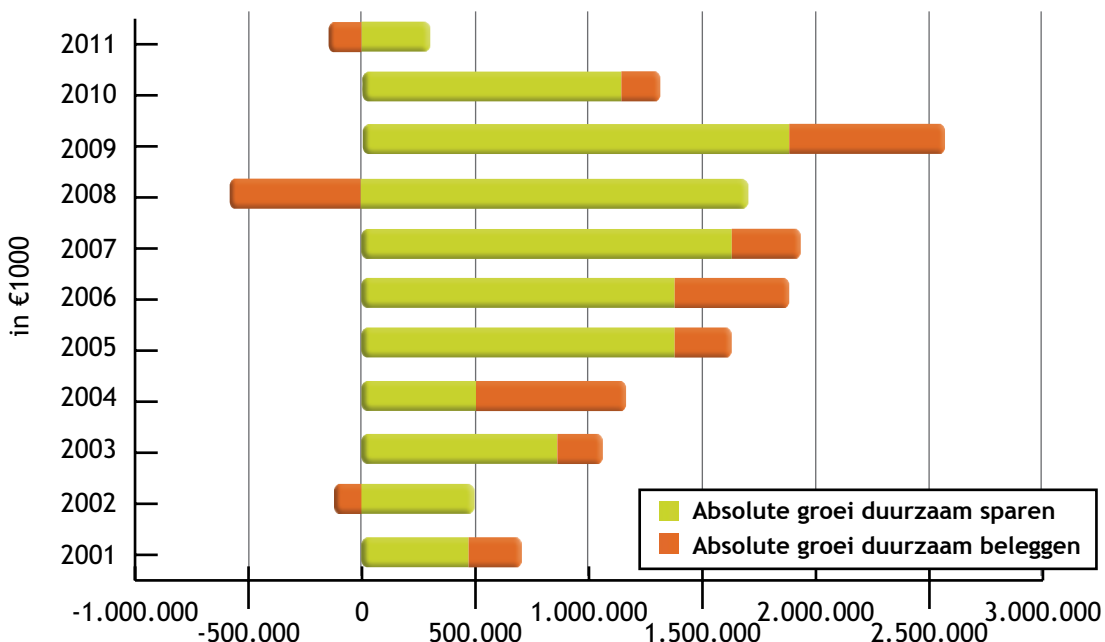
Waar de markt voor duurzaam sparen en beleggen in 2011 steeg met 0,9%, bleef de totale markt voor sparen en beleggen gelijk. De totale spaar- en beleggingsmarkt kwam uit op €393,4 miljard. Doordat de duurzaam sparen en beleggen markt harder steeg dan de totale markt, steeg het marktaandeel van 4,59% naar 4,62%. In grafiek 4.6 worden de marktaandelen weergegeven van duurzaam sparen, duurzaam beleggen en de combinatie van duurzaam sparen en beleggen samen.

Grafiek 4.6: Marktaandeel duurzaam sparen en beleggen

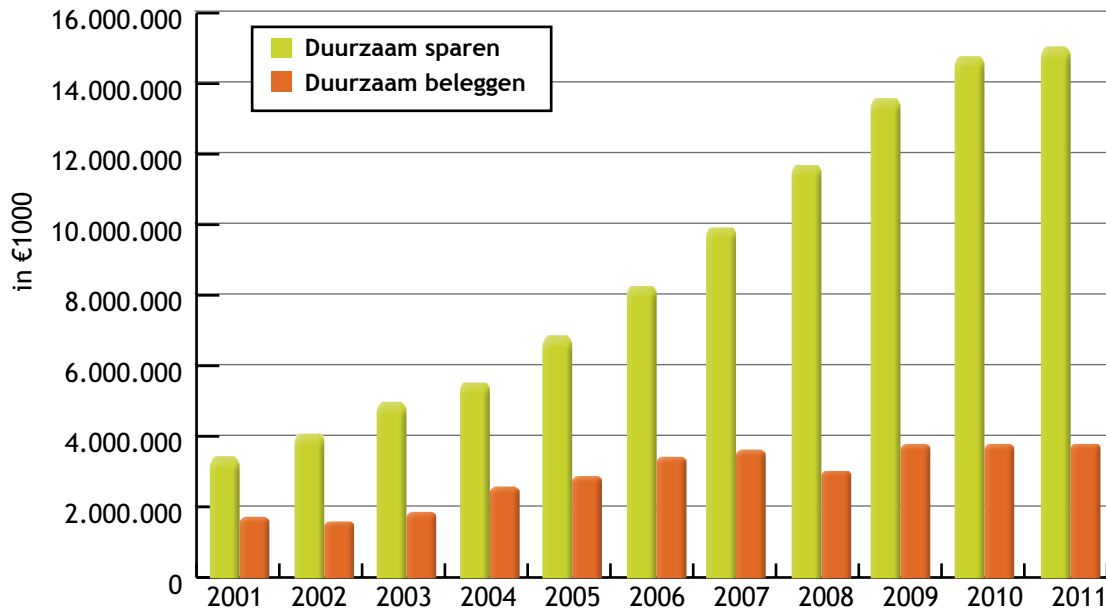
De absolute groei van de duurzame sparen- en beleggenmarkt van €154,5 miljoen komt door een stijging van €292,9 miljoen van duurzaam sparen en een daling van €138,4 miljoen van duurzaam beleggen. Wanneer er naar de periode 2001-2011 wordt gekeken, valt op dat duurzaam sparen in alle jaren gegroeid is, terwijl duurzaam beleggen in 2002, 2008 en 2011 daalde. Het netto resultaat was in alle jaren positief. Dit wordt weergegeven in grafiek 4.6.

Grafiek 4.7: Absolute groei duurzaam sparen en beleggen 2001 - 2011

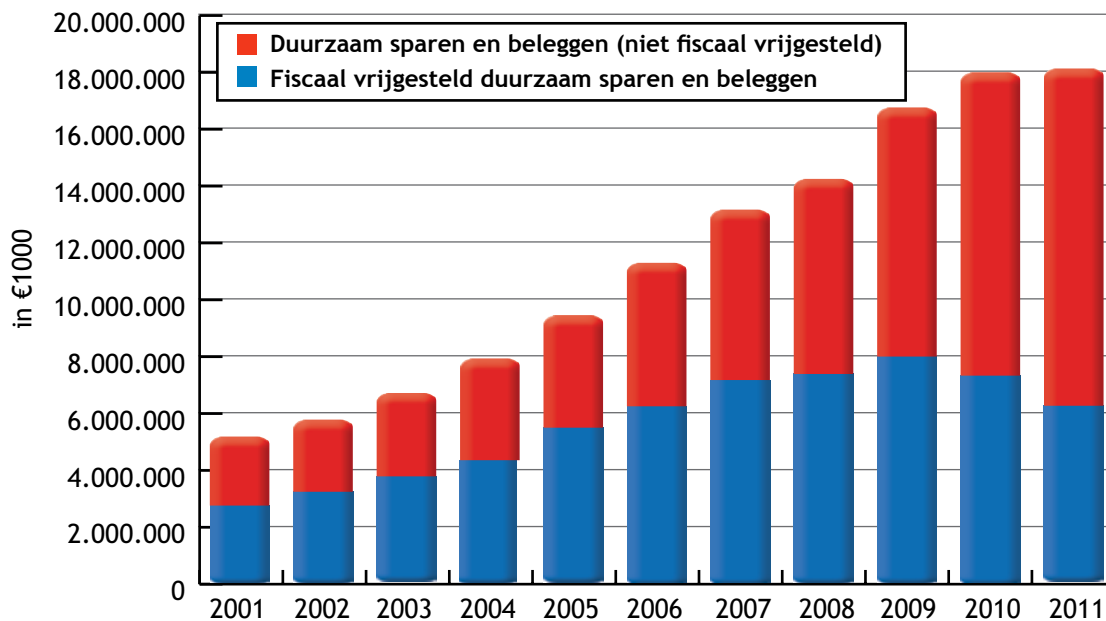
Het verschil in omvang van de duurzame spaarmarkt en de duurzame beleggingsmarkt wordt duidelijk gemaakt in grafiek 4.8. Hieruit blijkt dat de markt van duurzaam beleggen gegroeid is van €1,7 miljard in 2001 tot €3,6 miljard in 2011, een stijging van 145%. De markt voor duurzaam sparen, daarentegen, groeide van €2,8 miljard in 2001 tot €14,6 miljard in 2011, wat overeenkomt met een stijging van 419%.

Grafiek 4.8: Markt duurzaam sparen en duurzaam beleggen 2001 - 2011

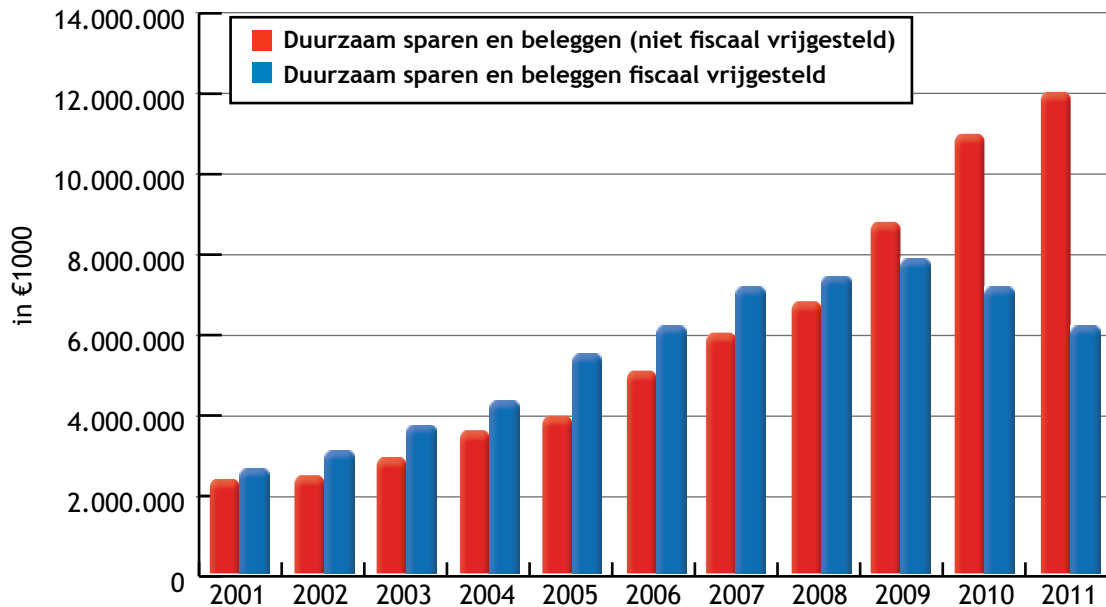
Tenslotte komt uit de resultaten naar voren dat de markt voor duurzaam sparen en beleggen (niet-fiscaal vrijgesteld) flink is gegroeid in de periode 2001-2011 terwijl de fiscaal vrijgestelde producten aan het afnemen zijn. Dit wordt duidelijk uit de grafieken 4.9, 4.10 en 4.11. Grafiek 4.9 geeft de omvang en samenstelling van de markt voor duurzaam sparen en beleggen weer, onderverdeeld naar fiscaal vrijgestelde producten en niet-fiscaal vrijgestelde producten. Hieruit blijkt dat beide componenten tot 2009 aan het groeien waren en dat het fiscaal vrijgestelde deel vanaf 2010 daalt.

Grafiek 4.9: Markt duurzaam sparen en beleggen fiscaal vrijgesteld

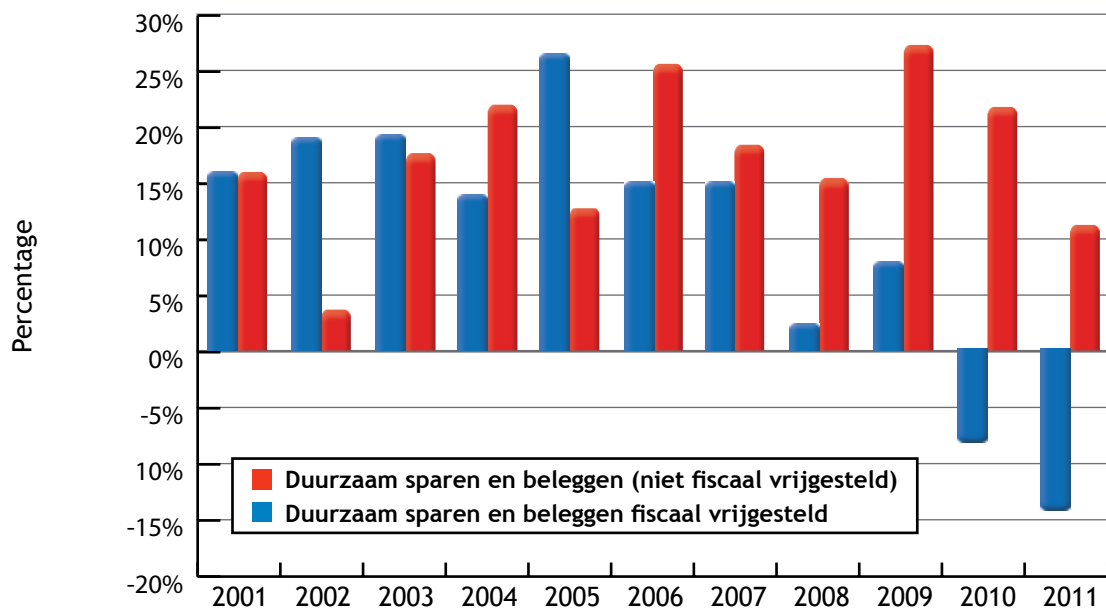
De daling van de markt voor fiscaal vrijgestelde producten wordt nog eens bevestigd door grafiek 4.10 waar de omvang van de verschillende componenten naast elkaar is gezet. Hierbij valt op dat de markt voor fiscaal vrijgestelde producten tot en met 2008 groter was dan die van de duurzame spaar- en beleggingsproducten zonder fiscale regeling.

Grafiek 4.10: Omvang en fiscaal vrijgesteld duurzaam sparen en beleggen 2001 - 2011

Vervolgens wordt in grafiek 4.11 de groei van de twee componenten getoond. Hierbij valt op dat vanaf 2010 de groei voor fiscaal vrijgestelde producten negatief was, terwijl die van duurzame producten ieder jaar nog positief is geweest.

Grafiek 4.11: Groei en fiscaal vrijgesteld duurzaam sparen en beleggen 2001 - 2011

4.4 Verantwoord beleggen

Verscheidende Nederlandse banken hebben besloten om, naast de duurzame beleggingsfondsen die ze aanbieden en die vaak slechts een klein deel van het totale assortiment omvatten, ook criteria voor verantwoord beleggen toe te passen op het gehele assortiment.

De criteria voor verantwoord beleggen zijn een stuk minder strikt dan die van de duurzame beleggingsfondsen, zoals ook wordt toegelicht in hoofdstuk 2. Opgemerkt dient te worden dat hier niet gekeken wordt naar de fondsaanbieder, zoals bij de duurzame beleggingsfondsen, maar naar het distributiekanaal. ABN AMRO kan bijvoorbeeld producten aanbieden van ING, maar ook van Blackrock of BNP Paribas. ABN AMRO zal aan deze fondsaanbieders eisen stellen om een minimumstandaard te hanteren voor wat betreft de maatschappelijke verantwoordelijkheid. De Eerlijke Bankwijzer⁴, een initiatief van Oxfam Novib, Amnesty International, Milieudefensie, FNV Mondiaal, Dierenbescherming en IKV Pax Christi, maakt inzichtelijk welk beleid banken voeren inzake verantwoord ‘vermogensbeheer’.

Een inventarisatie van het beleid op het vlak van verantwoord beleggen bij de Nederlandse banken leert dat alle banken zo’n beleid hebben geformuleerd. De zogenoemde ‘verantwoorde beleggingen’ dienen veelal bedrijven uit te sluiten die zich bezighouden met de productie en verspreiding van ‘controversiële wapens’, al lijkt de definitie van dat begrip nogal eens te per bank verschillen. Daarnaast hebben verschillende banken een beleid op de vier thema’s geadopteerd dat is overgenomen uit de UN Global Compact: mensenrechten, arbeidsrechten, milieu, en corruptie⁵.

4 Meer informatie over de Eerlijke Bankwijzer kan worden gevonden op: www.eerlijkebankwijzer.nl

5 Kijk voor meer informatie over UN Global Compact op www.unglobalcompact.org

5 Conclusies

In dit hoofdstuk worden de conclusies beschreven. De conclusies worden getrokken op basis van de resultaten uit hoofdstuk 4. Daarnaast worden uitdagingen voor de markt van duurzaam sparen en beleggen beschreven.

5.1 Conclusies

In dit onderzoek is onder meer de omvang van de Nederlandse, particuliere, spaar- en beleggingsmarkt onderzocht. Dit is gedaan door de balanstotalen van de verschillende duurzame spaar- en beleggingsproducten, zowel fiscaal vrijgesteld als duurzaam (niet-fiscaal vrijgesteld), bij elkaar op te tellen. Het marktaandeel ten opzichte van de totale spaar- en beleggingsmarkt is berekend.

Wat opvalt is dat er een tweedeling in de markt is opgetreden. Enerzijds zijn de duurzame spaar- en beleggingsproducten (niet-fiscaal vrijgesteld) met 11,3% gestegen. Dit komt door een stijging van 13,0% in de vraag naar duurzame spaarproducten en een groei van 3,5% van de duurzame beleggingsproducten. Hieruit valt op te maken dat duurzaamheid nog altijd populair is onder de Nederlandse particuliere spaarders en beleggers en dat een steeds grotere groep voor duurzame producten kiest om andere redenen dan een fiscale vrijstelling.

De fiscaal vrijgestelde spaar- en beleggingsmarkt daalt met 14,7%. Dat komt door een daling van 15,8% van duurzame, fiscaal vrijgestelde spaarproducten en een daling van 11,4% van de duurzame, fiscaal vrijgestelde beleggingsproducten. Dat de Nederlandse overheid heeft besloten de fiscale vrijstelling op bepaalde duurzame spaar- en beleggingsproducten af te bouwen heeft een groot effect op dit deel van de markt.

Samengevoegd is de totale duurzame spaarmarkt met 2,1% gestegen tot €14,6 miljard en de totale duurzame beleggingsmarkt gedaald met 3,7% tot €3,6 miljard. In totaal heeft de totale duurzame spaar- en beleggingsmarkt een grootte van €18,2 miljard en heeft een groei getoond van 0,9%. Het marktaandeel van duurzaam sparen en beleggen is nagenoeg gelijk gebleven in 2011 en komt uit op 4,6%.

De markt voor duurzame financiële producten toont zich momenteel stabiel dan de reguliere markt voor sparen en beleggen. De duurzame spaarmarkt voor Nederlandse particulieren stijgt met 2,1% minder hard dan de totale spaarmarkt (regulier en duurzaam gecombineerd). Die stijgt met 5,3%.

De duurzame beleggingsmarkt daalt met 3,7% veel minder hard dan de totale beleggingsmarkt in Nederland. Die laatste daalt met maar liefst 15,1%.

In totaal stijgt de particuliere markt voor duurzaam sparen en beleggen in Nederland met 0,9% harder dan de totale spaar- en beleggingsmarkt die ongeveer gelijk is gebleven. Dit geeft aan dat, ondanks het inperken van de fiscale voordelen voor bepaalde producten, de markt van duurzaam sparen en beleggen groeit.

Naast de markt voor duurzame beleggingen is er ook een nieuwe trend waar te nemen, het 'verantwoord beleggen'. Hierbij kiezen de banken ervoor om producten van fondshuizen aan te bieden die aan veel mildere eisen voldoen dan waar duurzame producten aan getoetst worden. Deze eisen verschillen per bank.

Hoewel ‘verantwoord beleggen’ niet als duurzaam wordt aangemerkt in dit rapport, moet toch worden opgemerkt dat VBDO dit een positieve ontwikkeling vindt. Hierdoor worden namelijk de bedrijven die ofwel ongewenste producten maken ofwel in het productieproces ongewenst handelen, uitgesloten. Het voordeel van deze tendens is morele criteria toegepast worden op een heel groot deel van de spaar- en beleggingsmarkt. De omvang van de markt voor verantwoord beleggen is niet gekwantificeerd in dit onderzoek.

5.2 Uitdagingen en gebieden voor toekomstig onderzoek

Het aandeel van duurzaam sparen en beleggen in de Nederlandse, particuliere markt wordt steeds groter. Wat vooral positief is, is dat de niet-gesubsidieerde markt groeit. Toch blijft dit gedeelte van de markt nog vrij klein. Het is dan ook de uitdaging om Nederlandse particulieren nog verder bewust te maken van de duurzame spaar- en beleggingsmogelijkheden die er zijn. ASN Bank en Triodos Bank spelen hierin een voortrekkersrol, maar het is ook van groot belang dat de grootbanken duurzame producten aanbieden.

Wanneer particulieren meer en meer overstappen op duurzaam sparen en beleggen, geeft dit een signaal af aan het bedrijfsleven. Het stimuleert duurzaam ondernemerschap.

Verantwoord beleggen

De opkomst van het ‘verantwoord beleggen’ is een positief omdat daarmee bedrijven met verwerpelijke producten en handelswijzen steeds verder uit de beleggingen van de Nederlandse particulieren geweerd worden.

Het risico dat kleeft aan het verantwoord beleggen, is dat sommige beleggers de morele lat voor hun beleggingen lager leggen en besluiten dat ‘verantwoord’, wat hun betreft, ‘duurzaam’ genoeg is. Het moet daarom hier opgemerkt worden dat bij deze vorm van beleggingen onduidelijk is in welke mate zij duurzame ontwikkeling bevordert.

Het is de bedoeling om dit onderzoek volgend jaar te herhalen. Om de vergelijkbaarheid zo groot mogelijk te houden, zal dat in grote lijnen op dezelfde wijze gebeuren.

Toch is het wenselijk om het onderzoek op een aantal punten uit te breiden. Volgend jaar zal geprobeerd worden de markt voor verantwoord beleggen kwantitatief in kaart te brengen.

In dit onderzoek is gekeken naar de duurzame beleggingsfondsen. We hebben dit ‘de duurzame beleggingsmarkt’ genoemd. Echter, particulieren kunnen ook op basis van duurzaamheids-criteria besluiten in individuele duurzame aandelen of obligaties te beleggen. Volgend jaar wordt geprobeerd om een schatting te maken van de omvang van deze markt.

Appendices

Tabel X.1: Omvang en groei van duurzaam sparen en beleggen door Nederlandse particulieren 2001-2011

	2001	2002	2003	2004	2005
Getallen (x €1.000)	EURO	EURO	EURO	EURO	EURO
Sparen					
Cultuur sparen	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -
% groei per jaar					
Groen sparen	€1.856.246,-	€2.278.963,-	€2.793.338,-	€3.105.078,-	€3.914.500,-
% groei per jaar	18,2%	22,8%	22,6%	11,2%	26,1%
Duurzaam sparen fiscaal vrijgesteld	€1.856.246,-	€2.278.963,-	€2.793.338,-	€3.105.078,-	€3.914.500,-
% groei per jaar	18,2%	22,8%	22,6%	11,2%	26,1%
Duurzaam sparen (niet fiscaal vrijgesteld)	€1.408.800,-	€1.693.337,-	€2.031.955,-	€2.196.083,-	€2.729.656,-
% groei per jaar	14,3%	20,2%	20,0%	8,1%	24,3%
Totaal duurzaam sparen	€3.265.046,-	€3.972.300,-	€4.825.293,-	€5.301.161,-	€6.644.156,-
% groei per jaar	16,5%	21,7%	21,5%	9,9%	25,3%
Totaal sparen Nederland	€152.887.000,-	€167.766.000,-	€184.602.000,-	€199.715.000,-	€210.968.000,-
% groei totaal sparen	13,9%	9,7%	10,0%	8,2%	5,6%
% marktaandeel duurzaam sparen	2,1%	2,4%	2,6%	2,7%	3,1%
Beleggen					
Groen beleggen	€753.932,-	€804.752,-	€898.119,-	€1.088.714,-	€1.392.471,-
% groei per jaar	11,6%	6,7%	11,6%	21,2%	27,9%
Sociaal-ethisch beleggen	€-	€32.135,-	€36.553,-	€58.126,-	€95.297,-
% groei per jaar			13,7%	59,0%	63,9%
Cultureel beleggen	€-	€-	€-	€-	€-
% groei per jaar					
Duurzaam beleggen fiscaal vrijgesteld	€753.932,-	€836.887,-	€934.672,-	€1.146.840,-	€1.487.768,-
% groei per jaar	11,6%	11,0%	11,7%	22,7%	29,7%
Duurzaam beleggen (niet fiscaal vrijgesteld)	€957.037,-	€760.060,-	€860.169,-	€1.343.905,-	€1.265.444,-
% groei per jaar	18,9%	-20,6%	13,2%	56,2%	-5,8%
Totaal duurzaam beleggen	€1.710.969,-	€1.596.947,-	€1.794.841,-	€2.490.745,-	€2.753.212,-
% groei per jaar	15,6%	-6,7%	12,4%	38,8%	10,5%
Totaal Beleggen Nederland	€113.978.000,-	€91.212.000,-	€98.548.000,-	€100.079.000,-	€110.080.000,-
% groei totaal beleggen	-7,1%	-20,0%	8,0%	1,6%	10,0%
% marktaandeel duurzaam beleggen	1,5%	1,8%	1,8%	2,5%	2,5%
Sparen en beleggen					
Totaal duurzaam sparen en beleggen fiscaal vrijgesteld	€2.610.178,-	€3.115.850,-	€3.728.010,-	€4.251.918,-	€5.402.268,-
% groei per jaar	16,2%	19,4%	19,6%	14,1%	27,1%
Totaal duurzaam sparen en beleggen (niet fiscaal vrijgesteld)	€2.365.837,-	€2.453.397,-	€2.892.124,-	€3.539.988,-	€3.995.100,-
% groei per jaar	16,1%	3,7%	17,9%	22,4%	12,9%
Totaal duurzaam sparen en beleggen	€4.976.015,-	€5.569.247,-	€6.620.134,-	€7.791.906,-	€9.397.368,-
% groei per jaar	16,2%	11,9%	18,9%	17,7%	20,6%
Totaal sparen en beleggen	€266.865.000,-	€258.978.000,-	€283.150.000,-	€299.794.000,-	€321.048.000,-
% groei per jaar	3,9%	-3,0%	9,3%	5,9%	7,1%
% marktaandeel duurzaam sparen en beleggen	1,9%	2,2%	2,3%	2,6%	2,9%
% duurzaam sparen van de duurzame spaar- en beleggingsmarkt	65,6%	71,3%	72,9%	68,0%	70,7%
Absolute groei duurzaam sparen en beleggen	€691.993,-	€593.232,-	€1.050.887,-	€1.171.772,-	€1.605.462,-
Absolute groei duurzaam sparen	€461.394,-	€707.254,-	€852.993,-	€475.868,-	€1.342.995,-
Absolute groei duurzaam beleggen	€230.599,-	€(114.022,-)	€197.894,-	€695.904,-	€262.467,-

Tabel X.1: Omvang en groei van duurzaam sparen en beleggen door Nederlandse particulieren 2001-2011

Getallen (x €1.000)	2006 EURO	2007 EURO	2008 EURO	2009 EURO	2010 EURO	2011 EURO
Sparen						
Cultuur sparen	€ -	€ -	€ -	€8.898,-	€204.677,-	€65.273,-
% groei per jaar					2200,3%	-68,1%
Groen sparen	€4.650.500,-	€5.587.600,-	€5.747.000,-	€6.060.419,-	€5.222.861,-	€4.503.700,-
% groei per jaar	18,8%	20,2%	2,9%	5,5%	-13,8%	-13,8%
Duurzaam sparen fiscaal vrijgesteld	€4.650.500,-	€5.587.600,-	€5.747.000,-	€6.069.317,-	€5.427.538,-	€4.568.973,-
% groei per jaar	18,8%	20,2%	2,9%	5,6%	-10,6%	-15,8%
Duurzaam sparen (niet fiscaal vrijgesteld)	€3.351.664,-	€4.024.903,-	€5.540.414,-	€7.071.852,-	€8.841.592,-	€9.993.059,49
% groei per jaar	22,8%	20,1%	37,7%	27,6%	25,0%	13,0%
Totaal duurzaam sparen	€8.002.164,-	€9.612.503,-	-€11.287.414,-	-€13.141.169,-	€14.269.130,-	€14.562.032,49
% groei per jaar	20,4%	20,1%	17,4%	16,4%	8,6%	2,1%
Totaal sparen Nederland	€221.339.000,-	€235.250.000,-	€251.258.000,-	€284.782.000,-	€290.886.000,-	€306.476.000,-
% groei totaal sparen	4,9%	6,3%	6,8%	13,3%	2,1%	5,4%
% marktaandeel duurzaam sparen	3,6%	4,1%	4,5%	4,6%	4,9%	4,8%
Beleggen						
Groen beleggen	€1.392.220,-	€1.343.991,-	€1.311.548,-	€1.440.209,-	€1.273.150,58	€1.025.082,-
% groei per jaar	0,0%	-3,5%	-2,4%	9,8%	-11,6%	-19,5%
Sociaal-ethisch beleggen	€122.511,-	€170.993,-	€206.742,-	€271.388,67	€344.277,22	€414.109,86
% groei per jaar	28,6%	39,6%	20,9%	31,3%	26,9%	20,3%
Cultureel beleggen	€53.000,-	€67.400,-	€73.749,-	€139.653,-	€193.714,-	€165.034,00
% groei per jaar		27,2%	9,4%	89,4%	38,7%	-14,8%
Duurzaam beleggen fiscaal vrijgesteld	€1.567.731,-	€1.582.384,-	€1.592.039,-	€1.851.250,67	€1.811.141,80	€1.604.225,86
% groei per jaar	5,4%	0,9%	0,6%	16,3%	-2,2%	-11,4%
Duurzaam beleggen (niet fiscaal vrijgesteld)	€1.687.915,-	€1.957.467,-	€1.370.176,99	€1.763.851,76	€1.957.601,62	€2.026.140,37
% groei per jaar	33,4%	16,0%	-30,0%	28,7%	11,0%	3,5%
Totaal duurzaam beleggen	€3.255.646,00	€3.539.851,00	€2.962.215,99	€3.615.102,43	€3.768.743,41	€3.630.366,23
% groei per jaar	18,2%	8,7%	-16,3%	22,0%	4,2%	-3,7%
Totaal Beleggen Nederland	€116.191.000,-	€110.639.000,-	€77.285.000,-	€93.002.000,-	€102.405.000,-	€86.915.000
% groei totaal beleggen	5,6%	-4,8%	-30,1%	20,3%	10,1%	-15,1%
% marktaandeel duurzaam beleggen	2,8%	3,2%	3,8%	3,9%	3,7%	4,2%
Sparen en beleggen						
Totaal duurzaam sparen en beleggen fiscaal vrijgesteld	€6.218.231,-	€7.169.984,-	€7.339.039,-	€7.920.567,67	€7.238.679,80	€6.173.198,86
% groei per jaar	15,1%	15,3%	2,4%	7,9%	-8,6%	-14,7%
Totaal duurzaam sparen en beleggen (niet fiscaal vrijgesteld)	€5.039.579,-	€5.982.370,-	€6.910.590,99	€8.835.703,76	€10.799.193,62	€12.019.199,87
% groei per jaar	26,1%	18,7%	15,5%	27,9%	22,2%	11,3%
Totaal duurzaam sparen en beleggen	€11.257.810,-	€13.152.354,-	€14.249.629,99	€16.756.271,43	€18.037.873,41	€18.192.398,72
% groei per jaar	19,8%	16,8%	8,3%	17,6%	7,6%	0,9%
Totaal sparen en beleggen	€337.530.000,-	€345.889.000,-	€328.543.000,-	€377.784.000,-	€393.291.000,-	€393.391.000,-
% groei per jaar	5,1%	2,5%	-5,0%	15,0%	4,1%	0,03%
% marktaandeel duurzaam sparen en beleggen	3,3%	3,8%	4,3%	4,4%	4,6%	4,6%
% duurzaam sparen van de duurzame spaar- en beleggingsmarkt	71,1%	73,1%	79,2%	78,4%	79,1%	80,0%
Absolute groei duurzaam sparen en beleggen	€1.860.442,00	€1.894.544,00	€1.097.275,99	€2.506.641,44	€1.281.601,98	€154.525,31
Absolute groei duurzaam sparen	€1.358.008,00	€1.610.339,00	€1.674.911,00	€1.853.755,00	€1.127.961,00	€292.902,49
Absolute groei duurzaam beleggen	€502.434,00	€284.205,00	€(577.635,01)	€652.886,44	€153.640,98	€(138.377,18)

www.vbdo.nl / www.goed-geld.nl

The VBDO (Dutch Association of Investors for Sustainable Development) aims at generating a sustainable capital market, a market that brings together supply and demand, not just based on financial criteria, but also on social and environmental aspects. VBDO focuses its activities on actors in the Netherlands, with the international context.